

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

**Lidové zvyky, tradice a řemesla v regionu Prostějov ve
výuce Praktických činností na ZŠ**

Bakalářská práce

Robert Riedl

3. ročník - prezenční studium

Obor: Základy technických věd a informačních technologií pro vzdělávání a geografie

Olomouc 2014

vedoucí práce: Mgr. Martin Havelka, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne _____

Robert Riedl

Poděkování

Rád bych poděkoval panu Mgr. Martinu Havelkovi, Ph.D. za jeho čas, připomínky, cenné rady a hlavně za trpělivost během vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	7
Teoretická část	8
1 Poloha a popis regionu Prostějov	8
1.1 Etnografické začlenění.....	9
2 Definice pojmů	12
2.1 Zvyk.....	12
2.2 Tradice	12
2.3 Řemeslo	12
3 Význam a pojetí tématu v kurikulárních dokumentech na Základní škole	14
3.1 Kurikulum.....	14
3.1.1 Kurikulární dokument	14
3.1.2 Rámcové vzdělávací programy, Rámcové vzdělávací programy pro Základní vzdělávání.....	14
3.2 Pojetí tématu v RVP	15
3.2.1 Člověk a jeho svět	16
3.2.2 Člověk a společnost.....	16
3.2.3 Člověk a svět práce.....	16
3.2.4 Průřezová témata	17
4 Typické tradice a zvyky na Prostějovsku	18
4.1 Prostějovské týdenní trhy.....	18
4.2 Hanácké slavnosti	18
4.3 Novoroční výstup na Kosíř	19
4.4 Wolkrův Prostějov	20
4.5 Olepování Velikonočních vajíček slámou	20
5 Typická řemesla na Prostějovsku	22
5.1 Metlařství.....	22

5.2	Kolomaznictví.....	23
5.3	Kolařství.....	24
5.4	Bednářství	27
5.5	Kovářství.....	28
5.6	Hrnčířství – fajánsová výroba.....	29
5.7	Košikářství.....	31
5.8	Pletení ze slámy	32
5.9	Tkalcovství.....	34
5.10	Krejčovství	35
6	Současná řemesla a tematické akce v regionu.....	36
6.1	Kartáčnictví.....	36
6.2	Kovářství.....	37
6.3	Pletení ze slámy	37
6.4	Obuvnictví	38
6.5	Muzeum Kočárů	38
6.6	Josefkol	38
	Aplikační část.....	40
7	Tematické listy pro výuku	40
7.1	Výrobek č. 1.....	40
7.2	Výrobek č. 2.....	43
7.3	Výrobek č. 3.....	44
7.4	Výrobek č. 4.....	46
7.5	Výrobek č. 5.....	48
7.6	Výrobek č. 6.....	50
7.7	Výrobek č. 7.....	51
8	Možnosti studia řemeslných oborů v Olomouckém kraji.....	53
8.1	Kovářství.....	53

8.2	Truhlářství.....	54
8.3	Tesařství.....	56
8.4	Řezbářství	57
8.5	Krejčovina.....	57
8.6	Hrnčířství	58
8.7	Kominictví	59
8.8	Čalounictví.....	59
8.9	Výrobce kožedělného zboží.....	60
9	Dotazníkové šetření	61
9.1	Charakteristika výzkumného nástroje.....	61
9.2	Charakteristika výzkumného vzorku	61
9.3	Výsledky dotazníkového šetření.....	65
	Závěr	76
	Zdroje	77
	Zdroje obrázků	80
	Přílohy	82
	Anotace	85

Úvod

Tato práce zabývající se tématem lidových zvyků, tradic a řemesel v regionu Prostějov ve výuce Praktických činností na základní škole, si klade za cíl pomoci učitelům orientovat se v tématu a začlenit jej do výuky. Ve zkoumaném území se v minulosti vyskytovalo mnoho zajímavých řemesel, o kterých se však již mnoho neví a vytrácí se z podvědomí lidí. To je podle našeho názoru špatně, především proto, že v dnešní společnosti nemůže být občan hrdý na mnoho věcí, avšak lidové tradice a řemesla mohou člověku poskytnout určitou hrdost a sounáležitost s regionem, z něhož pochází a kde žije. Díky poznávání tradičních řemesel si společnost může utvářet pozitivní vztah k rukodělné práci a k jejich oborům. Tento aspekt se dnes, alespoň soudě dle zájmu žáků o studium řemeslných oborů, vytrácí.

Práce je rozdělena do dvou částí a to teoretické a aplikační. Cílem teoretické části práce je vytvořit přehled takových tradičních lidových řemesel, zvyků a tradic v okrese Prostějov, které mohou nalézt uplatnění ve výuce obecně technického předmětu na základní škole. Práce si však neklade nároky na vyčerpání tématu, budou zde zmíněna jen ta řemesla, která jsou dle literatury opravdu tradiční a specifická pro vymezenou oblast. U každého řemesla budou uvedeny typické výrobky, nástroje a výrobní postupy. Do práce budou také zařazena aktuální lidová řemesla a tematické akce pořádané v regionu.

Cílem aplikační části je zpracování didaktických materiálů pro realizaci výuky s uplatněním postupů výroby typických řemeslných výrobků anebo výrobků týkajících se v práci vymezených tradic. Postupy a výrobky budou navrženy tak, aby byly realizovatelné v procesu výuky obecně technického předmětu na základní škole, a přitom odkazovaly na určité konkrétní řemeslo. Cílem je sestavení souboru výrobků tak, aby se při jejich praktické realizaci žáci na úrovni praktické činnosti seznámili se zjednodušenou výrobou řemeslného produktu a po zdařilém vyrobění produktu si odnesli domů smysluplný a funkční výrobek. V praktické části budou dále uvedeny možnosti studia řemeslných oborů na Středních školách a učilištích v Olomouckém kraji. Práce bude obsahovat dotazníkové šetření zaměřené na učitele Praktických činností na ZŠ zabývající se tématem lidových zvyků, tradic a řemesel.

Teoretická část

1 Poloha a popis regionu Prostějov

K určení a vymezení hranic regionu Prostějov nám k našemu účelu dobře poslouží již zrušené členění na okresy. Toto členění se dále užívá v odborných textech nebo jako statistická jednotka. Můžeme tedy říci, že region Prostějov kopíruje stejné hranice jako okres Prostějov.

Okres Prostějov se nachází v Olomouckém kraji. Zkoumané území se nachází v jihozápadní části kraje a sousedí se šesti okresy. Okres Prostějov na své severovýchodní straně sousedí s okresem Olomouc a na západní s okresem Přerov. Oba tyto sousedící okresy také patří do Olomouckého kraje. Na jihu Prostějov sousedí s okresem Kroměříž, patřící do Zlínského kraje a s okresem Vyškov spadajícím do kraje Jihomoravského. Západní hranice okresu Prostějov sousedí s okresy Blansko a Svitavy, které patří do Jihomoravského a Pardubického kraje. Dle Českého statistického úřadu má okres celkovou rozlohu 770 km². Jedná se o druhý nejmenší okres v rámci Olomouckého kraje. (1)

V Prostějovském okrese se nalézají 97 obcí z toho 5 měst a 6 městysů. Dle sčítání obyvatel v roce 2011 žije v celém regionu 109 539 lidí, z toho 44 389 lidí žije v Prostějově. Celkové rozvržení okresu Prostějov ukazuje níže uvedená mapa. (1)

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU PROSTĚJOV - STAV K 1.1.2008

Obr. č. 1: Rozvržení okresu Prostějov (Upraveno ze zdroje: 1)

Z geomorfologického hlediska, které má velký význam při rozvíjení řemesel, tradic a zvyků, tvoří území dvě hlavní rozdílné oblasti. Ve východní části úrodná rovina Hornomoravského úvalu a v západní části kopcovitá Dražanská vrchovina. Díky úrodným polím na východě má okres především zemědělský charakter. Lidová kultura a řemesla byla tedy ovlivněna převážně zemědělstvím, nutno však dodat, že ve správním městě okresu má tradici i strojírenský, oděvní a lihovarský průmysl.

1.1 Etnografické začlenění

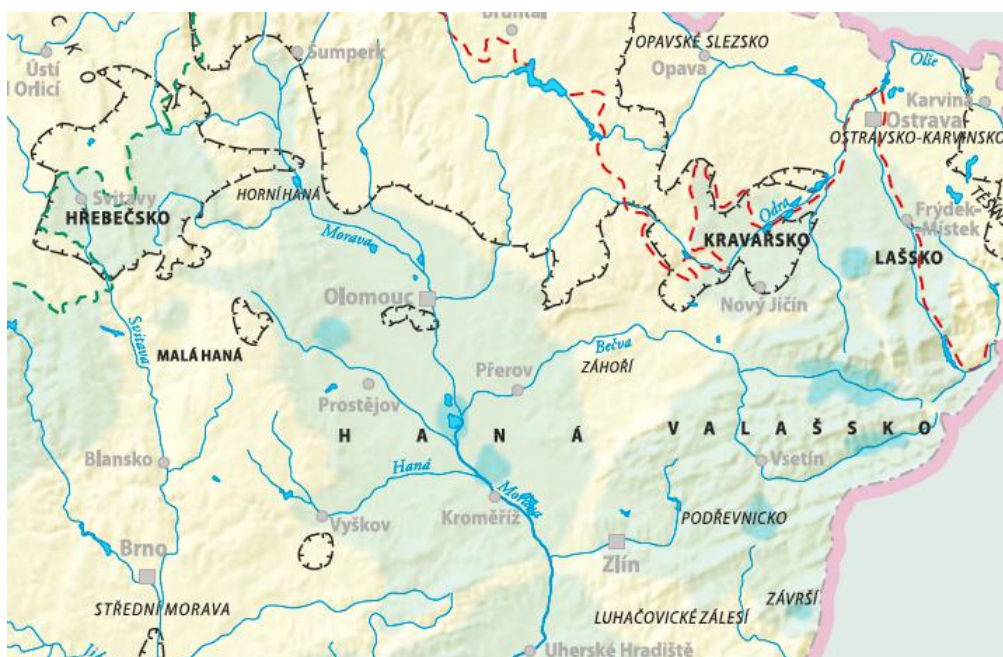
Okres Prostějov se nachází na Moravě, která se dělí na další etnografické podskupiny a oblasti. Jednou z etnografických skupin na Moravě je oblast Haná. Jedná se o nejvýraznější etnografickou oblast na Moravě, její kulturní a historické jádro. Do této oblasti spadá mimo jiné i okres Prostějov.

Jako ohnisko zrodu této etnografické skupiny se dá považovat okolí mezi městy Olomouc, Vyškov a Kroměříž, na tomto území pramení a protéká jím řeka Haná, podle které se převzal i název této oblasti. Oblast Haná se později rozšířila o Blatňáky, kteří žili kolem sídel Tovačov a Kojetín a o Záběčáky žijící okolo Přerova a na levém břehu řeky Bečvy. Dále se začala Haná rozrůstat o území na severu. (2) (3)

Dle Karla Josefa Jurendeho, který vymezil hranice Hané v roce 1815, prochází hranice *na východě Velkou Bystřicí, Lipníkem, Bystřicí pod Hostýnem a Holešovem, na jihu Napajedly, Strílkami a Bučovicemi, na západě Slavkovem, Pozořicemi a Vyškovem, na severu Plumlovem, Litovlí, Uničovem a Šternberkem.* (3, s. 15-16)

Dle novější definice Otakara Bystřiny pravděpodobně z roku 1920 se *zeměpisně rozumí Hanou rovina od Zábřeha po Napajedla a od Vyškova po Lipník, a zahrnuje v sobě okresy Litovelský, ze Zábřežska Lošticko, českou část Šternberska, pak Olomoucko, Prostějovsko, Vyškovsko (dolní část v porčí Hané), Kroměřížsko, Přerovsko, Lipnicko a Holešovsko.* (4, s. 1)

Hranice Hané dobře ukazuje mapa Národopisné regiony ČR z roku 2009 viz obr. č. 2 na následující stránce.

Obr. č. 2: Oblast Haná (Upraveno s použitím zdroje 2)

Definice nám ilustrují, jak se oblast Haná postupně rozrůstala. Rané definice Hané vymezují menší plochu, než je tomu v současnosti. Z poměrně malé etnografické skupiny se vyvinula největší a nejdůležitější etnografická oblast Moravy. Hranice Hané však nejsou vytyčeny pevně. I dnešní definice se v malé míře rozcházejí v tom, kam až sahá zkoumaná oblast.

Za oblast Hané se však již nepovažuje Dražanská vrchovina a oblast Konicka. Oblast okolo Konice spadá do etnografické skupiny Malá Haná. Ta je k Hané vázána jen nářečím, kulturními tradicemi se spíše vymyká. (3)

2 Definice pojmů

V následující kapitole chci vymezit tři základní pojmy, které se pojí s celou prací. Jsou to pojmy lidový zvyk, tradice a řemeslo.

2.1 Zvyk

Podle zdroje je zvyk *typ opakovaného chování, o němž se členové nositelské skupiny domnívají, že má velmi dlouhou, dávnou existenci (tradici). Skupina takové chování očekává a na základě povědomí o jeho historičnosti ho považuje za správné.* (5, s. 1232)

Lidové zvyky byly původně založeny na pohanských tradicích. Byly také podmíněny oblastí, kde byly uskutečňovány. Tudiž se jedná o zvyky, které jsou spojené se střídáním ročních období a na nich vázaných změnách v přírodě. Jedná se o zvyky spojené s prací, s oslavami jara, ukončením sklizně, vítáním slunovratu apod. Pro ilustraci zde uvádím velmi krátký výčet známých lidových zvyků: dožínky, masopust, barborky, stavění máje, Filipojakubská noc. (6)

2.2 Tradice

Vychází z latinského slova *traditio*, což česky znamená předávat. Tradice je předávána mezi generacemi jen ústní formou. Má původně náboženský význam. Do pojmu tradice můžeme zahrnout vše co označujeme slovem folkloru tzn. písně a pořekadla, zvyky, pověry a slavnosti ale i umělecké a řemeslné práce. (7)

Také zde pro ilustraci uvádím typické lidové tradice: Tři Králové, Postní doba, Velikonoce, Dušičky, Mikuláš, Pálení čarodějnic apod. Z mnoha původních zvyků např. Filipojakubské noci nyní známější jako Pálení čarodějnic se později stala tradice s náboženským motivem.

2.3 Řemeslo

Řemeslo je vymezováno jako jednotný název všech výrobních živností, při kterých se pracuje jen ručně nebo pomocí jednoduchých strojů. Při vykonávání řemesla je nejdůležitější faktorem samotný řemeslník na rozdíl od průmyslové výroby, kde je nejdůležitějším faktorem stroj. Řemeslník při výkonu řemesla dělá veškerou práci, je přítomný mentálně i fyzicky, kdežto dělník v továrně provádí jen práci mechanickou tj. vedení a obsluhu stroje. Dalším rozdílem mezi řemeslnou a průmyslovou výrobou je fakt, že řemeslník se každému výrobku věnuje s větší pozorností a péčí než dělník v továrně. Každý řemeslný výrobek je svým způsobem originál. Řemeslná práce by tedy měla být kvalitnější a cennější než práce tovární. (8)

Podobně jako mezi řemeslem a průmyslem je problematické určit rozdíl mezi řemeslem a uměním. Obyčejné řemeslné výrobky mohou svoji kvalitou a precizností připomínat umělecká díla, nicméně k umění musí mít řemeslník vyšší nadání a jemnější vkus, než k řemeslu. (8)

3 Význam a pojetí tématu v kurikulárních dokumentech na Základní škole

Sledované prvky lidské činnosti jako jsou lidové tradice, zvyky a řemesla jsou obsaženy v Rámcově vzdělávacím programu (RVP) hned na pěti místech. Tento program tedy dává poměrně široké možnosti jak žáky seznámit s lidovou kulturou. Hlavním místem kde je toto téma zmíněno je vzdělávací oblast Člověk a svět práce a v ní podružné tematické okruhy *Práce s drobným materiálem* pro I. st. ZŠ a okruh *Práce s technickými materiály* pro II. st. ZŠ. Vše vám blíže přiblíží následující řádky.

3.1 Kurikulum

Název kurikulum pochází z latinského *currere*, to v překladu znamená běh, závod ale i životní cestu. (9) V pedagogice tedy můžeme kurikulum chápat jako cestu vzdělávání žáka.

Dle zdroje (10) kurikulum vnímáme ve třech základních pohledech:

- Kurikulum jako vzdělávací program např. RVP, ŠVP.
- Kurikulum jako průběh studia a jeho obsah např. vymezení předmětů, časová dotace apod.
- Kurikulum jako obsah všech zkušeností a hodnocení, které žáci získávají při školní docházce.

3.1.1 Kurikulární dokument

Kurikulární dokument je tedy pedagogický dokument, který vymezuje koncepci, cíle a vzdělávací obsah daného stupně vzdělávání. Projektuje se pro různé stupně vzdělávání od předškolního vzdělávání až po střední školy a gymnázia. Má dvě úrovně *státní* a *školní*.

Do státní úrovně patří všechny programy vytvořené na celostátní úrovni a platné pro všechny školy. Jedná se o Bílou knihu – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice a Rámcové vzdělávací programy.

Do školní úrovně náleží Školní vzdělávací programy (ŠVP), které jsou podřízené RVP. Škola si spolu s pedagogy tyto programy vytváří sama dle RVP, takže se škola od školy mohou v něčem lišit.

3.1.2 Rámcové vzdělávací programy, Rámcové vzdělávací programy pro Základní vzdělávání

Jsou kurikulárními dokumenty státní úrovně vydávané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro RVP jsou typické jejich priority, jako jsou pojetí a cíle, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a tematické okruhy. RVP také vymezují vše co má žák na konci dané etapy

znát tzv. výstupy. Ty se vztahují na třetí, pátý a devátý ročník Základní školy. To jakými pedagogickými způsoby a v jakém časovém období je ponecháno na ŠVP. Napomáhají k samostatnosti škol a podporují profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání. V RVP se nalézají také Průřezová témata. Jedná se o témata, která se prolínají některými předměty a umožňují jejich propojení. (11)

Rámcové vzdělávací programy existují pro šest forem vzdělávání:

- předškolní vzdělávání
- základní vzdělávání
- základní umělecké vzdělávání
- gymnázia
- střední odborné vzdělání
- speciální vzdělávání

V další části této práce se budeme zabývat pouze Rámcovým vzdělávacím programem pro Základní vzdělávání. Ostatní RVP se této práci netýkají.

Rámcové vzdělávací programy pro Základní vzdělávání

V tomto programu je vyčleněno devět vzdělávacích oblastí, tyto oblasti jsou tvořeny jedním nebo více blízkými vzdělávacími obory ze zdroje (11):

- Jazyk a jazyková komunikace (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk*)
- Matematika a její aplikace (*Matematika a její aplikace*)
- Informační a komunikační technologie (*Informační a komunikační technologie*)
- Člověk a jeho svět (*Člověk a jeho svět*)
- Člověk a společnost (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- Člověk a příroda (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
- Umění a kultura (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- Člověk a zdraví (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- Člověk a svět práce (*Člověk a svět práce*)

3.2 Pojetí tématu v RVP

Témata zvyků, tradic a řemesel jsou v RVP pojata široce a prolínají se do více vzdělávacích oblastí. Týká se to tří vzdělávacích oblastí tj. Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a svět práce. Nejvíce je však s tématem spjata oblast nazvaná Člověk a svět práce, proto jí bude věnováno nejvíce pozornosti. Práce se okrajově týká i jedno průřezové téma nazvané Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

3.2.1 Člověk a jeho svět

Oblast Člověk a jeho svět je zaměřena pouze na první stupeň Základní školy. Tato souhrnná vzdělávací oblast se točí okolo člověka, rodiny, společnosti, kultury, techniky a dalších témat. Žáci si utváří prvotní ucelený obraz světa, učí se vnímat vztahy mezi lidmi, všimnout si krásy lidských výtvorů a přírodních jevů apod. (11)

Našeho tématu se dotýká tematický okruh *Lidé a čas*, ve kterém se žáci dozvídají o minulosti a kulturním bohatství regionu. Studují, jak se dříve žilo, jaké jsou a byly svátky a důležité dny. Vytváří si také vztah k regionálním památkám a vlasti. (11)

3.2.2 Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost směřuje k tomu, aby byl žák schopen aktivně se zapojit do života v demokratické společnosti. Vzdělávací oblast obsahuje vzdělávací obory Dějepis a Výchovu k občanství. (11)

Studované téma je zahrnuto v oboru Výchovy k občanství v tematickém okruhu *Člověk ve společnosti*. V tomto okruhu se žáci učí mimo jiné o své obci a regionu kde studují místní tradice, významné rodáky, zajímavá a památná místa. Dále pak poznávají kulturní život, kulturní tradice a rozmanitost kulturních projevů a hodnot. (11)

3.2.3 Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je pojata velmi specificky, je realizována na I. a II. stupni ZŠ a je určena jak dívkám tak chlapcům. Žákům jsou vštěpovány základní pracovní dovednosti z různých rukodělných oborů. Dále oblast demonstruje žákům možnosti budoucího zaměstnání a pomáhá jim vybrat si své budoucí zaměření. (11)

Pro naše potřeby jsou nejdůležitější tematické okruhy *Práce s drobným materiálem*, který je vyučován na prvním stupni ZŠ a okruh *Práce s technickými materiály*, který je na druhém stupni ZŠ volitelný. Základní školy na druhém stupni si mohou zvolit do svého ŠVP tematický okruh ze sedmi volitelných okruhů (*Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií*), osmý okruh *Svět práce* si musejí školy zvolit povinně. (11)

Tematický okruh *Práce s drobným materiálem* spočívá ve vytváření velmi jednoduchých výrobků z tradičních i netradičních materiálů, které nejsou náročné na tvarování případně lehké opravy. Žáci se učí pracovat podle návodů a jednoduchých nákresů, také dovedou

pojmenovat a popsat funkci základních nástrojů. Učí se pořádku a řádu. Při výrobních činnostech využívají prvky lidových tradic. Žáci se seznamují se zvyky a řemesly. (11)

V tematickém okruhu *Práce s technickými materiály* žáci již produkují složitější výrobky než na prvním stupni. Učí se kreslit technické náčrty a tvořit výrobní návody. Nejčastěji používanými materiály jsou dřevo, kov, plasty a kompozity. Žáci se dozvídají o tom co je to technika, jakou má úlohu v životě člověka a poznávají tradice a řemesla. Učitel má možnost zapojit do výuky libovolnou řemeslnou tvorbu. (11)

3.2.4 Průřezová témata

Průřezové téma *Výchova k myšlení v Evropských a globálních souvislostech* si klade za úkol vypěstovat u žáků celosvětové myšlení a sounáležitost k Evropě. Tematický okruh *Evropa a svět nás zajímá* představuje žákům tradice a zvyky z různých národů Evropy. Okruh se tedy úplně netýká našeho tématu jako tomu bylo u tematického okruhu *Práce s technickými materiály*, spíše rozšiřuje podvědomí žáků o tom, že v dalších koutech Evropy jsou zase jiné tradice a zvyky. (11)

Posledním tématem v RVP ve kterém, jsou zmíněny tradice, zvyky nebo řemesla je průřezové téma *Multikultura*. Ta seznamuje žáky s tradicemi a zvyky jiných kultur. Téma je podobné předešlému, avšak sahá až za hranice Evropy. (11)

4 Typické tradice a zvyky na Prostějovsku

Níže jsou popsány tradice a zvyky, které se váží k okresu Prostějov a které se vyskytují v takové podobě výhradně ve zkoumaném území.

4.1 Prostějovské týdenní trhy

V historii města Prostějova se pořádaly výroční, týdenní a denní trhy. Výroční trhy se konaly jednou ročně a první výroční trh se pořádal v roce 1390. S rozvojem města se rozvíjely také výroční trhy, narůstala jejich četnost a sortiment nabízeného zboží. V současnosti nicméně výroční trhy stejně jako denní neprobíhají. (12)

Týdenní trhy se pořádají v Prostějově každé pondělí, čtvrtek a sobotu. Nejdelší tradici má trh pořádaný ve čtvrtek, ten byl povolen již v polovině 13. st. Dále pak trh pondělní, který je pořádaný od roku 1528. Jako poslední byl v 19. st. trhovcům přidělen trh sobotní.(12) (13) Podle Roháčkové *byly tyto trhy zároveň trhy na obilí, maso a černý dobytek. Obilní trhy byly vyhlášené v širokém okolí a v 18. století se na nich tvořily ceny obilí pro celou Moravu.* (12, s. 11-12)

Trh měl také svá pravidla a platný řád. Začátek trhu se oznamoval vyvěšením korouhve na radnici. Zajímavostí také je, že když se korouhev sundala, směli na trhu nakupovat překupníci a Židé. Nakupovali, tedy až po Prostějovském obyvatelstvu a lidé se tak chránili před spekulativními cenami. Roháčková dále píše, *na trhu se nesměly prodávat zkažené, nepoživatelné a zdraví škodlivé potraviny, nekvalitní obilí a nezralé a nahnílé ovoce.* (12, s. 9) Dodržování trhovního řádu hlídal „správce policejních záležitostí“ a jeho zvolení pomocníci. Pokud našli nevhodné zboží museli ho prodejci zabavit a zničit, jestliže bylo provinění větší byla prodejci uložena pokuta, případně vyloučení z trhu.(12) (13)

Trhy probíhali na nynějším Masarykově náměstí do roku 1933, poté se přesunuli na Wolkerovu ulici a později na ulici Úprkovu kde probíhají do současnosti. Nejvíce se na trhu prodávají zemědělské produkty. Z řemesel na trhu můžeme vidět nejčastěji košíkáře. Na trhu prodávají jak malí zahrádkáři, tak větší zemědělci, kteří se prodejem plně živí. (12)

4.2 Hanácké slavnosti

Festival Hanácké slavnosti vznikl proto, že neexistovala žádná obdobně tematicky zaměřená akce, na kterém by se prezentovalo hanácké lidové umění, řemesla a kultura ale také jako kontrast k tehdy každoročně pořádaným Mírovým slavnostem. Festival se koná v půlce září a navazuje tak na Prostějovskou tradici poutí a hodů. (14)

První ročník festivalu proběhl v roce 1983 v Kolářových sadech, kde probíhal až do roku 1990, kdy byl přesunut na Masarykovo náměstí. Festival na náměstí probíhá již každoročně.

Lidové tance, zpěvy, kroje a mnoho dalšího je divákům předváděno na hlavním pódiu před radnicí. Zároveň po celém náměstí a v přilehlých ulicích probíhá Hanácký jarmark, na kterém prodávají svoje výrobky hrnčíři, košíkáři, kováři, řezbáři, kožišníci, krajkaři, kartáčníci, vyšivači, perníkáři apod. Někteří svoje řemeslo aktivně demonstrují a ukazují přítomným lidem výrobní techniky v praxi. Slavností se pravidelně účastní také muzeum Kočárů z Čech pod Kosířem, které zde ukazuje dobové kočáry a nabízí svezení. (14)

Obr. č. 3: Kovář na Hanáckých slavnostech (foto autor)

Hanácké slavnosti jsou mezi Prostějovany velice oblíbené, tento fakt dokládá každoroční vysoká návštěvnost a v roce 2013 pořádaný 31. ročník. Tato hanácká slavnost se postupem času stala jednou z největších akcí tohoto druhu na Hané. Původní festival byl pouze v hodovní neděli, dnes je rozšířen o dvě noční, která ohlašují příchod hodové neděle. (15)

4.3 Novoroční výstup na Kosíř

Výstup na Kosíř pořádá TJ Sigma Lutín vždy 1. ledna daného roku. V roce 2014 proběhl již 27. ročník. (16)

Trasa výstupu je libovolná, na vrchol Kosíře lze dojít z více stran. Cíl výstupu je na místě dnes již postavené rozhledny. Výstup se stal již tradicí, při které lidé potkávají svoje přátele a mohou si popřát na nový rok. V cíli turisty čeká občerstvení v podobě tradičního jeleního guláše od Hasičů ze Slatinek. Dále každý účastník obdrží sponzorovanou medaili, viz obr. č. 4 a výstupovou kartičku s pořadím.

Obr. č. 4: Medaile z roku 2012 (foto autor)

Každoročně se na vrchol Kosíře podívá velmi mnoho lidí. Dle rozdaných medailí a výstupních lístků se počty pohybují v některých rocích i nad hranicí 3 tis. lidí. Tyto počty jsou však pouze orientační, protože mnoho lidí si svoji medaili nevyzvedne nebo si rodiny vezmou jen jednu. (17)

4.4 Wolkrův Prostějov

V Prostějově ve dnech 17. až 21. června 2014 bude probíhat již 57. ročník přednesu poezie a divadla nazvaný Wolkrův Prostějov. Tento celostátní festival poezie je pojmenován po prostějovském básníkovi Jiřím Wolkerovi. (18)

Dle zdroje (18) je festival příležitostí k setkání interpretů literárních textů, ke konfrontaci tvůrčích výsledků a postupů, ke vzájemné inspiraci, výměně názorů a zkušeností a ke vzdělávání účastníků. Posláním přehlídky je také podpořit zájem pedagogů, studentů a širší veřejnosti o literaturu a její tvůrčí interpretaci, iniciovat a obohacovat další dění a aktivity v oblasti uměleckého přednesu a divadla poezie v jednotlivých regionech ČR a připravovat celoroční možnosti vzdělávání interpretů, jejich pedagogů, vedoucích a režisérů. (18)

Po celé České republice v průběhu roku probíhají celostátní kola, ve kterých jsou účastníci festivalu rozděleni do třech věkových kategorií. Celostátní kolo probíhá v Městském divadle v Prostějově a je vyvrcholením celého festivalu poezie. Festival má ve městě obrovskou tradici a každoročně se těší hojně účasti účinkujících i diváků. (18)

4.5 Olepování Velikonočních vajíček slámou

V Prostějovském okrese především na Konicku, Plumlovsku a v menší míře v okolí Prostějova se vyvinula technika zdobení vajíček olepováním slámou. Tato tradiční zdobní technika se v některých vesnicích v okrese provozovala ještě ve 20. st. Chudší lidé si v meziválečném

období zdobení vajíček zmíněnou technikou přivydělávali a zdobená vajíčka prodávaly na trzích v Prostějově a v Olomouci. (19) (20)

Zdobení vajíčka slámou nebylo jednoduché. Nejdříve se muselo připravit samotné vyfouknuté vajíčko, které se nabarvilo pomocí rostlinných barviv. Poté se nachystala sláma. Ke zdobení se vyhledávaly ovesná nebo ječná silná slaměná stébla. Ty se nechaly nějaký čas proschnout a zežloutnout na slunci. Následně se stébla nastříhala od kolínka ke kolínku a rozřízla nožem, tím nám vznikl široký pruh slámy. Ten se dále upravoval břitem nože nebo nůžek stejně tak jako, když dnes škrabatíme mašly na kyticích. Takto upravená sláma se nastříhala na různé geometrické vzorce, které se pomocí pinzety nebo špendlíků přilepovaly na kraslice. Dříve se sláma lepila pomocí stolařského klihu nebo klovatiny, dnes lze použít běžná lepidla. Tento způsob zdobení kraslic patří k těm nejnáročnějším. (19) (21)

Obr. č. 5: Vajíčka zdobená slámou (3)

5 Typická řemesla na Prostějovsku

V Prostějovském okrese se vyvinulo mnoho rozličných řemesel, které byly navázány na tehdejší zemědělskou, lihovarnickou a oděvní produkci města. Především na severu území nemohlo zemědělství lid plně uživit. Z tohoto důvodu si lidé přivydělávali domácí výrobou nebo se řemeslu věnovali naplno. Níže je popsáno deset typických řemesel, které se postupem doby objevovala a zanikala ve zkoumaném území. Tyto řemesla nefungovala izolovaně ale kooperovala mezi sebou. Jako příklad můžeme uvést např. kovářské řemeslo, které spolupracovalo s kolomazníky, od kterých odkupovalo uhlí a vyrábělo železné obruče pro koláře a bednáře.

5.1 Metlařství

Jedním z řemesel v okolí Prostějova je metlařství. Výrobou košťat z březového proutí se proslavila vesnice Otaslavice, které se v širokém okolí neříká jinak než „Metle“. První knižní zmínka o tomto řemesle v Otaslavicích je v publikaci Otakara Březiny z roku 1924 nazvané Jak se naši škádlívají. Toto řemeslo je pro Hanou velice neobvyklé. Výroba metlí byla dříve spíše situována v podhorských oblastech.

Výrobou metlí se v předválečném období zabývalo v Otaslavicích nemnoho obyvatel. Jen pro málo lidí se tato výroba stala hlavním zdrojem příjmů. Občané Otaslavic si výrobou spíše přivydělávali, přesto košťata vyráběli v takovém počtu, že se na Hané proslavili. Výroba probíhala převážně v zimních měsících, kdy byl na polích a v lesích sníh. Před tím bylo ale nutné připravit si dostatečnou zásobu březového proutí nejlépe rok do předu z důvodu dobrého proschnutí proutí. Tuto zásobu si řemeslníci zajišťovali na podzim a malé množství v zimě, kdy byly rostliny ve vegetačním klidu. Řemeslník nepotřeboval ani mnoho nástrojů. Metlařům stačil jen obyčejný ostrý nůž zvaný grňka, provázek, fošna a lipové lýko, později ocelový drát. Ještě než řemeslník započal vlastní výrobu koštěte musel vysušené březové proutí protřídit podle jejich průměru a nařezat na stejnou délku. Samotná metla je tvořena dvěma nebo třemi svazky březového proutí. Tyto svazky jsou tvořeny tzv. dušemi, to jsou méně silné březové větvičky. Dále svazek tvoří silnější březové proutí, které tvoří kostru koštěte a její rukojeť. Následně se tyto dva nebo více svazků vložilo do smyčky provázku, který byl upevněn ke stropu dílny a dole byl zakončen nášlapnou deskou nebo očkem pro chodidlo metlaře. Metlař pak svoji váhou působící na nášlapnou desku tyto svazky utahoval a následně obvazoval a zajišťoval předem připraveným lýkem nebo drátem. Na závěr výrobního procesu pak jen začistil konec držáku. Menší březové koště z Otaslavic vyrobené posledním metlařem a pamětníkem panem Pospíšilem vidíme na obr. č. 6. (22) (23)

S takto vyrobenými košťaty pak chodívali obyvatelé Otaslavic do okolních vesnic a na jarmarky kde toto zboží nabízeli. Nutno dodat, že touto výrobou se zabývali méně movití lidé a výrobek nebyl drahý. V dnešní době se již výrobě v Otaslavicích a okolí nikdo nevěnuje, avšak slangový název vesnice přetrvává. (23)

Obr. č. 6: Typické koště z Otaslavic (foto autor)

5.2 Kolomaznictví

Výrobou kolomazi se zabývali kolomazníci na západě zkoumaného území, nejvíce však v okolí Otaslavic a Plumlova. Kolomaznictví mělo v historii své nezastupitelné místo. Kolomaz byla potřebná pro mazání dřevěných pohyblivých spojů. S rozvojem železných náprav, však kolomazníků již nebylo potřeba a toto tradiční řemeslo vymizelo. Kolomaz se také užívala jako lék pro hospodářská zvířata. Potírali se jí poškozená kopyta a drápy zvířat. Dále při výrobním procesu vznikaly další hodnotné produkty jako smola, dřevěné uhlí, olej a terpentýn, které kolomazníci následně zpeněžovali. Práce kolomazníka byla tedy dobře placená a zabývalo se jí hodně lidí. (24) (25)

K samotné výrobě potřeboval kolomazník co nejvíce pryskyřičné dřevo. Dočteme se, že na výrobu kolomazi je vhodné jakékoliv jehličnaté dřevo, nejvíce však borovice. Čím více tedy bylo dřevo smolné, tím více kolomazi z něj řemeslník dostal. Než započal samotný výrobní proces muselo se nechat dřevo řádně proschnout aby se z něj dostala voda. (26)

Výroba kolomazi byla možná dvěma způsoby a to buď pálením v milířích nebo novějším způsobem v pecích. (24)

Konstrukci kolomazné pece popisuje Ambrož takto: *Pec kolomazná měla tvar homolovitý, ve spodním průměru 2-3 m a o výši 3-4 m. Byla stavěna zevně z cihel klínovitých o dvojích stěnách. Vnitřní homoli, v níž se dřevo vlastně destilovalo, říkali hrnec, zevnější zed', hrnec obklopující nazývali paža. Náležitá pozornost musela býti věnována úpravě dna pod hrncem. Dno toto mělo tvar miskovitý a bylo důkladně dlážděno, aby jím mastnota nepronikla do země. Ve středu byl otvor, přecházející do podzemního, důkladně stavěného kanálku nebo do dubového, asi 2 m dlouhého, do země zapuštěného koryta, kterým vytékala kolomaz. (24, s. 28)*

Obr. č. 7: Konstrukce kolomazné pece (Zdroj: 4)

Způsob výroby spočíval v suché destilaci dřeva. Kdy se dřevo spalovalo za nepřístupu vzduchu. Tímto způsobem ze dřeva vznikalo uhlí a kanálkem, který byl zabudovaný v peci nebo milíři odtékala nejprve hnědá znečištěná voda, která neměla využití, poté zažloutlá mastnota nazývaná syrový terpentýn. Tento terpentýn byl považován za nejlepší tuk a používal se k maštění kolomazi. Jako poslední složka z kanálku vytékala černá kolomaz. Ta byla upotřebována přímo nebo se nejhustší kolomaz dále upravovala a vařila se z ní černá smola. (26)

5.3 Kolařství

V 16. století na území Prostějova fungoval společný cech kovářů a kolařů, sdružení těchto dvou řemesel nebylo neobvyklé a docházelo k tomu ve více městech z důvodů úzké spolupráce mezi těmito řemesly. Cechovní truhlu s typickými řemeslnými symboly cechu jsou na obr. č. 8. Kolařství bylo velmi rozšířené a řemeslníci se nacházeli v každém početnějším městě. (27) (28)

Obr. č. 8: Čelní strana truhlice cechu kovářského a kolářského z Prostějova (foto autor, sbírka Muzea Prostějova)

Jak již název řemesla napovídá, typickým výrobkem koláře byly loukoťová kola dále pak různé povozy, kočáry a zemědělské nařadí jako pluh, trakaře, kolečka a další výrobky. Kolo se skládalo ze tří typů součástí a to z náboje, což byla hlava kola, do které se montovaly špice. Na špice se následně narážely loukotě, které vytvořily obvodovou část kola, po které se jezdí. Segmenty loukoťového kola můžeme vidět na obr. č. 9. (28) (29)

Obr. č. 9: Části loukoťového kola (5)

Kolař se při výrobě neobešel bez kováře, který mu okovával náboje kol a loukotě. Náboje se musely okovávat, aby se zabránilo jejich prasknutí. Okování pomáhalo kolo držet pohromadě a zabraňovalo opotřebování samotných loukotí, protože se jezdilo po okované železné obruči. (28)

Kolař musel dbát na výběr správného druhu dřeva a na jeho kvalitu. Každá dřevina se hodila více či méně na jinou součást kola. Dřevo na náboje kol muselo být velmi pevné a vláčné, na což se hodilo jilmové dřevo. Na špice kol bylo potřeba kolmé dřevo nejlépe dubové nebo jasanové, pro svoji houževnatost i pružnost. Loukotě musely být velmi tvrdé, proto tedy byly nejčastěji vyráběny z bukového dřeva. (28)

Práce kolaře byla velmi rozmanitá, dostával se do styku s různými dřevěnými polotovary. Musel mít tedy k dispozici vhodné nástroje. Klasickými nástroji byly sekery tesací, lícní, příčná, dlabačka a teslice, pily obloukové a rámové, poříz jednoruční, obouruční a křivý. Různé druhy hoblíků např. oblouník k hoblování násad a špicí, žlábkovec k hotovení drážek, čepovník k hoblování kulatých čepů, klobkař, prutovník, kolařský křídelník, kocour, nástěnkář atd. Ve špatně přístupných místech používali želízka a dláta. Otvory vrtali nebozezem a upravovali rašplí. Při návrhu kol se musela dodržet určitá přesnost, tu zajišťovali pomocí měřidel skládacích, obkročných a posuvných, pokosníků, šablon a úhelníku. Hlavy kol se musely soustružit, kolař k tomu používal šlapací dřevěný soustruh. (28)

Obr. č. 10: Sekera teslice (6)

Obr. č. 11: Nebozez (7)

Na práci kolařů bylo navázáno řemeslo kolomaznické, které vyrábělo kolomaz pro kola a dřevěné nápravy vozů. Práce kolařů musela být precizní, s rozvojem techniky však postupně upadla a s ní i práce kolomazníků.

5.4 Bednářství

Dle Cydlíka *patřilo bednářství mezi další tradiční řemesla v Prostějově, na jehož rozvoji měla výrazný podíl výroba a prodej piva a vína.* (27, s. 12) Bednáři se hojně vyskytovali také v okolí Konice. Bednářské artikule na výřezu z cechovního talíře vidíme na obr. č. 12. (27)

Obr. č. 12: Bednářské symboly (foto autor, sbírka Muzea Prostějova)

Mezi jejich hlavní činnosti patřila výroba beden a sudů pro Prostějovský lihovarnický průmysl. Dále produkovali štoudve, vany, koryta škopky a jiné dřevěné nádoby. Později vyráběli menší výrobky jako korbele, cukřenky, syrníky, květináče a další drobné předměty z estetických dřevin jako akát, švestka, javor apod. (26)

Původně se rozlišovala práce bednářská a řemeslo bečvářské. V práci (26) je uvedeno, že *Bečvář hotovil bečvy, sudy a kádě z tvrdého dubového dřeva „černého“ – sudoviny. Bednář vyráběl běžné dřevěné nádobí – štoudve, střezy, vany, štandliky, škopky, - z „bílého“ měkkého dřeva.* (26, s. 141) Další rozdílnost byla v tom, že bednář používal na stažení výrobku obruče dřevěné a naproti tomu bečvář kovové většinou železné obruče. V polovině 19. století však došlo k splynutí těchto řemesel a označení bečvář se přestal užívat. (26) (30)

Bednářské výrobky byly jednoduché, strohé a bez ozdob. Řemeslník však musel být velmi zručný, aby jeho výrobky funkčně obstály. Výroba sudů byla náročná a bednář se musel řídit technologickými postupy. Dříví na dužiny sudů musel nechat bednář ležet alespoň dva roky, aby pořádně proschlo. Při návrhu sudů musel spočítat z kolika a z jakých rozměrů dužin se bude sud skládat. Bednář poté velmi pečlivě zhubloval dotykové strany dužin. K tomuto účelu používal hoblík nazývaný „macek“. Dužiny poté stáhl k sobě stahovákem. Opracované dužiny se poté ohýbají za pomoci otevřeného ohně a na polotovar se nasazují a sklepávají obruče, které drží sud pohromadě. Nakonec se sud zabední a utěsní pomocí rákosových stébel. Poté probíhají již jen

drobné estetické úpravy jako dohlazování vnějších stran, vypalování cejchu o objemu a dílně. Na závěr se sud vysmolí a je připraven k užívání. (26) (31)

Bednáři stejně jako ostatní řemesla pracující se dřevem používají velké množství nástrojů jako jsou sekery štípací a křídlové, pořízy rovné nebo křivé, hoblík macek a další speciální bednářské hoblíky např. dušník k vyhoblování drážky do obvodu sudu pro usazení víka, bednářský člunkač, který je vypouklý do strany nebo malé bednářské uběráky. Nejpoužívanější bednářské nářadí je zobrazeno na obrázku č. 13. (26) (27)

Obr. č. 13: Nejpoužívanější bednářské nářadí (8)

5.5 Kovářství

Jak jsme se dočetli výše v polovině 16. st. byl v Prostějově založen společný cech kovářů a kolařů. Kovářství bylo velmi rozšířené a vyskytovalo se prakticky v každé vesnici. Vývěsní štít s typickými symboly podkov a loukoťového kola vidíme na obr. č. 14 na následující straně. (27)

Obr. č. 14: Vývěsní štít kovářského a kolářského cechu (foto autor, sbírka Muzea Prostějova)

Kovářské řemeslo se rozdělilo na bílé a černé. Kovářské výrobky jako rožně, pánve, hřebíky všeho druhu, panty, zemědělské náčiní, kladiva, sekery apod. se nazývaly kovářská díla bílá. Kovářskými výrobky černými bylo myšleno okovávání koní a vozů. Je zde pro ilustraci uveden neúplný výčet kovářských výrobků, avšak i z něj vidíme, že kovářské řemeslo bylo pro život a obživu lidí nepostradatelné. (26)

Vedle kovářství černého a bílého se však postupem času vyvinulo kovářství, jaké dnes označujeme slovem umělecké. Výrobky umělecké přesahovaly svoji precizností a estetičností obyčejné výrobky kovářů. Dělali se tak různé mříže, zábradlí, lustry a svícny v různých uměleckých slozích až po současnost. (26)

V kovárně byly dle Pechové tyto kovářské nástroje *nákovadlí, rohatina, hřebovna, perlík, měchy, malá hřebovna, 2 šterhande, dvoje kleště, klouček, struh, kropáč, vařeka, 2 šprundky*. (32, s. 22-23)

Kovářské řemeslo bylo jedním z nejnáročnějších na suroviny. Kováři si museli buď sami pálit dřevěné uhlí nebo jej odkupovat od uhlířů nebo kolomazníků. Ze strachu z požáru se kovárny stavěly vždy za vesnicí. Ačkoliv kováři měli své nezastupitelné místo mezi řemesly a spolupracovali s mnoha dalšími řemeslníky, nebyla jejich práce dobře finančně ohodnocená. (32)

5.6 Hrnčířství – fajánsová výroba

Samotné město Prostějov nebylo nikdy známé hrnčířskou výrobou, avšak je zaznamenáno, že na konci 18. století se v Prostějově nacházeli dva mistři. Výroba fajánsové keramiky je známá především mimo město. Významná hrnčířská výroba probíhala v 19. století ve vesnici Brodek u

Prostějova. Především díky dostatku dobré hrnčířské hlíny se výroba rozšířila i do Držovic a Koberic. V roce 1830 se řemeslníci vyskytovali také ve Smržicích. Na obr. č. 15 je vývěsní štít cechu hrnčířského. Na štítu vidíme hrnčáře u tradičního kopacího kruhu. (27) (33)

Obr. č. 15: Hrnčířský vývěsní štít (foto autor, sbírka Muzea Prostějova)

Hrnčíři z Brodku u Prostějova těžili ze své výborné polohy u „císařské“ silnice, což byl hlavní tah do Brna a Vídně a na opačnou stranu do Čech, Pruska a Polska. Díky této výborné lokalizaci a zaručenému odbytu vyrobili v roce 1797 čtyři Brodečtí mistři nejvíce kusů fajánsového nádobí ze všech okolních měst a vesnic zabývajících se touto výrobou včetně Vyškova a Bučovic, což byli centra fajánsové výroby. (33)

Fajáns je jemný druh keramiky donesený na naše území Habány okolo roku 1530, kteří se tomuto řemeslu naučili v Itálii, Německu a Španělsku. Tyto hrnčířské výrobky jsou typické svoji bílou glazovanou barvou a velmi barevným zdobením v modré, žluté, oranžové a fialové barvě. Zdobení výrobků bylo buď reliéfní nebo malované s rostlinnými, geometrickými méně pak zvířecími motivy.(34) (35)

Hrnčíři vyráběli mnoho druhů fajánsového nádobí jako talíře, podnosy, šálky, pokličky, džbány, konvice, číše a mnoho dalšího. Většina se ještě mohla lišit různě zdobenými okraji. Kruhové výrobky vyráběli pomocí hrnčířského kruhu, na kterém vlivem odstředivé síly tvarovali budoucí nádobu. Tyto hrnčířské kruhy se poháněli kopáním řemeslníka na spodní kopací kruh, ten přes hřídel přenášel točivý moment na horní kruh, na kterém se tvarovala nádoba. Pohon

i samotné tvarování nádoby obstarával jeden hrnčíř. Při výrobě nekruhových výrobků používali hrnčíři formy z hruškového dřeva. (26) (34)

Po vyrobení finální podoby polotovaru se produkt musí nechat proschnout. Doba prosychání je značně individuální. Po vysušení následuje první vypalování do maximální teploty 800 °C. Poté je výrobek vhodné dekorovat glazurami. Posledním krokem je druhý výpal, který by neměl přesáhnout teplotu 1 040 °C. Druhý výpal je nejsložitější a může při něm dojít k znehodnocení celého výrobku vlivem zkroucení nádoby, sražením glazury, znečištěním glazury apod. Zároveň platí pravidlo, že s vyšší teplotou nabývá keramika pevnosti. Na vypalování se používaly Kasselské pece. To jsou pece velkých rozměrů s rovnoměrným dřevěným ohřevem pro desítky kusů keramiky. (34)

5.7 Košíkářství

Košíkárů se vyskytovaly na mnoha místech zkoumaného území, převážně na Dražanské vrchovině. Přímo v Prostějově bylo dokonce ještě v roce 1933 pět aktivních košíkářů. (27)

Řemeslníci si ke košíkaření mohli zvolit z více pletiv, rozhodovala jejich dostupnost a požadované vlastnosti. Ke klasickým materiálům dobře dostupných na Hané můžeme zařadit vrbové proutí, slámu, orobinec a loubky ze dřeva. (36)

Nejvíce se však pletlo z vrby, těch je mnoho druhů a nejvíce byla vyhledávána tzv. vrba košíkářská. Marková uvádí, že *vhodnou vrbu poznáme i bez znalosti skutečného druhu vrby – pokud ustříháme vrbový proutek a bez problémů ho otočíme kolem pěsti, ve které jej držíme, pak z něj můžeme plést.* (36, s. 32) Nejdůležitější vlastností je ohebnost proutku, košíkáři tedy vyhledávali delší úzké proutky nejlépe okolo jednoho metru dlouhé, které nepraskaly a byly bez suků. Proutí se sklízelo v období vegetačního klidu rostlin. Jako u každé práce se dřevem a pletivem se samotný posbíraný materiál musel nejprve nechat proschnout. Před prací se opět mírně navlhčil, aby získal zpět svoji ohebnost. Po řádném vysušení se mohlo začít pracovat a to buď s oloupanými nebo neoloupanými pruty. Vždy záleželo na konkrétním výrobku. Většina velkých užitkových košů se pletla z neloupaného vrbového proutí ale na menší košíky se užívalo proutí loupané, které působilo estetičtěji. Samotné loupání nebylo složitou operací, pruty se namočily a nechaly nasát vodu nebo se vyvařily a poté se oloupaly. Tímto se docílilo i změny barvy proutí. Pokud se povařilo a poté oloupalo získalo načervenalou až nahnědlou barvu, ale pokud se jen nechalo ve vodě a následně oloupalo získalo barvu bílou. (36)

Pletení košíků není náročné co do množství nástrojů, ale závisí spíše na šikovnosti každého řemeslníka. Košíkáři se obejdou jen se zahradnickými nůžkami nebo s nůžkami na bonsaje,

ostrým nožem, velkým šídlem, stloukacím železem, kleštěmi s kulatými hroty a různými přípravky. (36) (37)

Obr. č. 16: Vybrané košíkářské nářadí zleva – zahradnické nůžky, nůžky na bonsaje, kleště s kulatými čelistmi, šídlo, vyřezávací nůž, količky a drátek (9)

5.8 Pletení ze slámy

Výroba slaměných ozdob, různých ošatek a tradičních tašek tzv. sotůr se vyvinula především na území s méně úrodnou půdou. Obyvatelstvo na těchto místech nemohlo vyžít jenom ze zemědělství. Tudíž hledalo další způsoby obživy a pletení ze slámy se k tomu přímo vybízelo. Toto řemeslo bylo tedy nejvíce zastoupeno v okolí Pěnčína, Konice a obci Lipové. (25) (38)

Původní řemeslníci, kteří pletli ze slámy v okrese Prostějov pocházeli z osady Zastávka u obce Pěnčín. Do pletení se zapojila většina rodin v osadě. Pletly se zde především ošatky na chleba v různých velikostech opletené lipovým lýkem. Při tak velkém rozsahu výroby se nedalo lipové lýko zajistit, navíc se dalo strhnout jen z čerstvě pokácených stromů. Lýko se stalo nedostupným a řemeslníci jej byli nuceni hledat po celé Moravě. (38)

Dalším významným střediskem pletenářů se staly obce Lipová, Brodek u Konice a okolí. Šenfeldová píše, že *zdejší výroba nevznikla z domácích tradic, ale byla sem uměle zanesena. Sláma se splétala do copánků, kterým se říkalo „šňůry“, z nichž se pak sešívaly výrobky na formách.* (38, s. 18) Podle místní legendy sem tento způsob výroby přinesli vojáci, kteří se vrátili ze sedmileté války v Itálii. Lidé poté začali z copánků plést tašky tzv. sotory a slaměné klobouky. V Brodce u Konice se zformovali první podnikatelé, kteří začali slaměné šňůry vykupovat a navázali na sebe mnoho rodin, které jim slaměné šňůry pletlo. Postupem doby se

však přecházelo na jiné materiály, kterým se řemeslníci museli přizpůsobovat. Byli také nuceni rozšířit sortiment o dekorativní předměty jako slaměná zvířátka nebo různé slaměné ozdoby na vánoční stromeček. (38)

Obr. č. 17: Typický slaměný sotůrek (10)

Jako základní materiál pro pletení slouží sláma. U nás nejvíce žitná nebo pšeničná ale i ostatní u nás pěstované druhy. Záleží vždy na konkrétním výrobku. Při pletení platí pravidlo, že čím delší sláma je tím se lépe plete a není třeba tak často navazovat. Nejdůležitější však je, aby sláma nebyla při sklizení žádným způsobem poškozena, což je v dnešní době při použití kombajnů problém. Řemeslníci se tedy spíše nyní soustředí na drobné výrobky nebo si stébla sklízí sami, to v důsledku prodražuje výsledný výrobek. Sláma také musela být řádně proschlá, aby neplesnivěla. (38)

Při pletení řemeslník používá pomocné materiály, kterými slámu svazuje a které drží celý výrobek pohromadě. Sláma se k tomuto účelu totiž pro svoji lámavost nehodí. V našem zkoumaném území se nejčastěji k vázání slámy užívalo lipové lýko. Šenfildová dále píše, že se *lýko získávalo z mladých lípek hlavně v jarním období, kdy byly stromy plné mízy. Kmen lipky se dole nasekl sekýrou nebo nařízl pořizem a silným tahem vzhůru se odlupovaly pásy kůry široké asi 8-10 cm a dlouhé asi dva metry (podle výšky stromku). Stromy zbavené kůry se porážely. Pásy kůry se svázaly do otepi a odvezly se domů, kde se s nimi muselo ihned pracovat, aby nezaschly. Od vrchní hrubé kůry se odlupovalo lýko tak, že se nožem nařízl okraj mezi kůrou a lýkem, a lýko se zase tahem oddělovalo. Pak se pásy ještě dělily na potřebnou pracovní šířku,*

se kterou se již mohlo oplétat. (38, s. 40) Lýko se také často sušilo do zásoby, při pletení pak stačilo lýko namočit, aby opět získalo kýžené vlastnosti. Dalšími pomocnými materiály, které se používaly v jiných oblastech jsou štípané vrbové pruty, loubek ze smrkového kořínku a loubek z borového dřeva. V dané oblasti se užívalo vždy to, co bylo nejlépe přístupné. (38)

Na nástroje nebyla výroba náročná. Řemeslníci si všechny nástroje byli schopni zajistit samovýrobou, protože pletení ze slámy vychází z košíkářství mnohé z nástrojů byly stejné. Užívali různé klíny, kožené manžety, jehlice a špičky na propichování pramenů slámy. (38)

5.9 Tkalcovství

Město Prostějov donedávna patřilo k významným oděvním centřům České republiky a nejinak tomu bylo i v minulosti. Dle zdroje (39) *téměř po celé 19. století bylo tkalcovství nejvýznamnějším výrobním oborem na Prostějovsku.* (39, s. 17) Dokládají to i počty tkalců v Prostějově, kdy v roce 1869 bylo ve městě 4 316 tkalců na různé úrovni od mistrů po učně. Vznik tkalcovství na zkoumaném území sahá až do počátku 16. století. V tomto století byl v Prostějově založen tkalcovský cech. (39)

Samotné tkalcovství potřebovalo pro svoje fungování další pomocná řemesla, takže se v okolí města začali vyskytovat přadleny, běličiči, barvíři, mandlíři, valchaři, postřihovači suken, česači vlny apod. Tkalci si tyto pomocníky najímali nebo tuto práci byli nuceni vykonávat sami se zaměstnáním rodiny a učňů. Vlákna na tkaní z vlny, lnu a bavlny si však sami nevyrobili a neupravovali, ty kupovali od přadlen z okolí Plumlova, Kostelce na Hané, Přemyslovic a Mostkovic. (28) (39)

Tkalo se na tkalcovských stavech vertikálních a později horizontálních různého druhu. Většina tkalcovských mistrů vlastnila více stavů, na kterých pracovali tovaryši a učni pod dohledem mistra. Vyráběli na objednávku rozmanité druhy látek pro místní továrny. Další možnost výdělků spočívala v tom, že vyrobili nějakou látku a tu následně prodávali na místních trzích nebo ji majetnější tkalci vozili na trhy do Brna. (28) (39)

Z důvodů zastaralosti a nemodernizace výrobních postupů tkalcovství v Prostějově postupně zanikalo a již nebylo stěžejním oborem města. Toto pomyslné žezlo ve 20. st. převzala krejčovina. Nástup krejčoviny byl v Prostějově velmi intenzivní a byl doprovázen zakládáním oděvních továren. Tkalcovství se ve větší míře udrželo jen ve vesnicích a i tam postupně ve 20. st. upadá a začíná převládat krejčovina. (39)

5.10 Krejčovství

V předcházející kapitole jsme se dočetli jak se postupem doby z Prostějova a jeho okolí stalo oděvní centrum. V roce 1914 fungovalo v Prostějově čtyřicet oděvních továren a v roce 1923 jich bylo již okolo sta. Na tak velkém růstu měla svůj podíl i 1. sv. válka, pro kterou se šili vojenské uniformy. Když byla krejčovina na vrcholu živilo se jí přes osm tisíc krejčích. (40)

Práce v tehdejších továrnách probíhala jinak než nyní. V továrně se jen nastříhala látka podle šablon. Látkové dílce si pak odnesli krejčí, kteří je doma sešivali. Po sešití daného oděvu jej odnesli zpět do továrny a zase si vzali nové dílce k sešití. Každý krejčí se také specializoval na jiné typy oděvů, byli zde tedy kalhotáři, kabátníci, vestaři apod. Tímto dosahovali větší kvality i produktivity. (40)

Prostějovská konfekce se proslavila i v zahraničí, kde ji vyváželi velké prostějovské továrny. Bohužel vlivem nepříznivých ekonomických faktorů konfekcionářská výroba v Prostějově postupně zanikala. Dnes se jí věnuje jen zlomek továren a krejčích. (40) (41)

6 Současná řemesla a tematické akce v regionu

V průběhu ekonomických a politických změn ve 20. st. postupně upadala všechna tradiční řemesla nejenom na Prostějovsku. Výroba se začala více koncentrovat do továren a ke strojům. Tradiční řemeslná práce se stala čím dál více neproduktivní a přestala se lidem finančně vyplácet. Většina lidí se svému řemeslu začala věnovat až po zaměstnání a ovládané řemeslo se stalo jejich sekundárním přivýdělkem. Jen velmi málo řemeslníků zůstalo u svého řemesla, snažíc se naplno konkurovat průmyslové výrobě.

V posledních letech vznikají organizace a udělují se ceny za účelem podpory tradičních řemesel. Nejznámější je projekt Ministerstva kultury České republiky nazvaný Nositel tradice lidových řemesel. V tomto projektu jsou vybíráni řemeslníci, kteří ovládají a propagují nějaké tradiční řemeslo. Každoročně je vybráno pět řemeslníků, kterým se uděluje titul Nositel tradice lidových řemesel dále pak možnost užívat stejnojmennou ochrannou známku na svých výrobcích a menší finanční obnos. (42)

I přes všechny negativní faktory, které vývoj řemesel ovlivnily se různým druhem řemesel na Prostějovsku živí několik řemeslníků, dokonce se zde nachází Nositelé lidové tradice. Řemesla tedy úplně nevymizela, byť jsou provozována v menší míře než kdysi. Na následujících stránkách si představíme je i jejich řemeslo. Mnohá řemesla nejsou nutně popsána, protože již byla zmíněna na předcházejících stranách.

6.1 Kartáčnictví

Toto staré řemeslo se zabývá výrobou kartáčů a smetáků všeho druhu. Původní řemeslníci na výrobu kartáčů používali pouze živočišné a rostlinné materiály. Kartáče se skládaly ze dvou polotovarů a to samotného rámu kartáče vyráběného ze dřeva a štětín kartáče. Kartáčníci si tedy museli vyrábět rukojeti s rámy kartáčů a také různě zušlechťovat štětiny a žíně z koní, vepřů a hovězího dobytka. Technikou zatahování pak již kartáč zkompletovali. (43)

Jediným zástupcem tohoto starého řemesla na Prostějovsku a zároveň v České Republice je pan Alois Slepánek z Brodku u Konice. Kartáčnictví se věnuje přes 30 let. Při výrobě používá výhradně koňské, hovězí a vepřové žíně, které navléká do rámu z převážně bukového, dubového někdy i jasanového dřeva. Při výrobě používá tradiční výrobní techniky a materiály, to mu také v roce 2011 vyneslo značku *Haná regionální produkt*. Při kompletaci kartáče používá techniku zatahování, kdy navlékne štětiny do oka drátku a zatáhne je do rámu koštěte, drátek poté proti rozvázání zajistí hřebíčkem. Druhou klasickou technikou je zatloukání. K této technice je nutný speciální kartáčnický stroj, který štětinky navlékne do ocelové slzy, která se vtáhne a zatluče do rámu koštěte. Kartáčník Slepánek vyrábí kartáče a metle v rozličných tvarech a provedení.

Doplňkově se věnuje i renovaci průmyslových ale i obyčejných kartáčů. Vyrábí také na zakázku dle požadavků zákazníka. Jeho výrobky díky kvalitním materiálům a ručnímu provedení výrazně převyšují kartáče a smetáky vyráběné průmyslově. (43) (44)

6.2 Kovářství

Kovářskou činnost provozuje v Prostějovském okrese více řemeslníků. Dva řemeslníci pochází z Kostelce na Hané další pak z Výšovic a Stínavy. Tito kováři se již převážně věnují uměleckému kovářství a vyrábí zdobené zábradlí, mříže, brány apod. V menší míře také na zakázku renovují zemědělské náčiní a kovají rozličné výrobky na přání zákazníka.

Nejproslavenější kovář v okrese Prostějov je pan Alfred Stawaritsch, který má svoji kovárnu v Kostelci na Hané. V roce 2010 byl za svou práci vyznamenán titulem Nositel tradic lidových řemesel. Také se pravidelně účastní různých tematických akcí spojených s kovářstvím, příkladem je kovářské setkání Hefaiston pořádané na hradě Helfštýn, kde se pravidelně umísťují na stupních vítězů. Do kovářské práce zasvětil své dva syny, se kterými nyní kovárnu provozuje. Jejich práce se ve výrobních postupech od tradičního kovářství neliší. Vyrábějí na zakázku nepřeberné množství výrobků na přání zákazníků. Spolupracují s nedalekým Muzeem kočárů z Čech pod Kosířem, pro které okovávají loukoťová kola. (45) (46)

6.3 Pletení ze slámy

Pletením slámy se podomácku zabývá více lidí, hlavně starší lidé na vesnicích. Na Hané má tato technika velkou tradici viz předešlé kapitoly. Nejznámější pletenářkou se stala paní Miroslava Zatloukalová z Brodku u Konice. V Brodku u Konice má toto řemeslo dlouholetou tradici a paní Zatloukalová na ni vědomě navazuje. (47)

Vyrábí vánoční, velikonoční a jiné dekorativní předměty a figurky ze slaměného pletence. Další položkou z jejího sortimentu jsou slaměné plážové tašky, sotůrky, oválné dózy, prostírání a jiné. Tyto výrobky vyrábí tradičně ze slaměných pletených šňůr. Novinkou v sortimentu paní Zatloukalové jsou prostírání pletená z lýka a figurky z lýka. (48)

Veškerý materiál ke svému řemeslu si musí zajistit sama. Řemeslnice se domlouvá se zemědělci a ručně sklízí obilí, ze kterého odděluje klasy, ty předává zpět zemědělcům a stonky si nechává pro svoji tvorbu. (47)

Za svou tvorbu a propagaci řemesla se stala v roce 2010 nositelkou titulu Nositel tradice lidových řemesel. Spolu s Alfrédem Stawaritschem jsou jediní dva nositelé tohoto titulu v Olomouckém kraji a oba působí na Prostějovsku. (49)

6.4 Obuvnictví

Obuvnictvím neboli ševcovstvím se ve zkoumaném území již mnoho lidí nezabývá. Výroba nové obuvi prakticky vymizela a uchovalo se zde jen několik ševců opravujících poškozenou obuv.

Výjimkou je rodina Trnavských z Kostelce na Hané, která se zabývá výrobou zakázkové obuvi. Vyrábějí na zakázku dle přání zákazníka tradičními ručními postupy historickou, divadelní, westernovou, baletní a motorkářskou obuv. Boty šijí z pravých usní. Spolupracují také s kopytářem, který jim vyrábí kopyta pro různé boty. Každá bota je ručně dělaná a individuální. (50)

6.5 Muzeum Kočárů

Muzeum Kočárů se nachází v Čechách pod Kosířem a bylo otevřeno 11. 7. 2009. Provozovatel, majitel a restaurátor v jedné osobě je pan Václav Obr. V tomto unikátním muzeu se nachází největší sbírka historických kočárů na světě postavených na území České republiky. Muzeum kočárů je také největší takto zaměřené muzeum ve střední Evropě. (51)

Nachází se zde přes 70 kočárů a saní v původní nebo již zrestaurované podobě. Dále jsou v muzeu k vidění sbírky livrejů, koňských strojů a doplňků. Při prohlídce muzea je k vidění také restaurátorská dílna a původní dílna ke stavbě kočárů. Veškeré restaurátorské práce probíhají v řemeslné tradici se zachováním stejných výrobních postupů. (51)

Zrestaurované kočáry můžeme vidat na různých kulturních akcích po celém okresu Prostějov. Václav Obr je se svými kočáry pravidelně přítomen na Hanáckých slavnostech v Prostějově, Noci kostelů a na Novoročním výšlapu na Kosíř. Muzeum kočárů pořádá v Čechách pod Kosířem svoje řemeslné a kulturně zaměřené akce. Jedná se o různé semináře se zaměřením na lidovou tvorbu, zvyky a řemesla. (51)

6.6 Josefkol

Největší pravidelnou akcí pořádanou Muzeem Kočárů se stal Josefkol. V roce 2014 se již bude jednat o sedmý ročník této řemeslné akce. Každý ročník je zaměřen na jiné století a tomuto tématu se přizpůsobují jak řemeslníci, tak prezentované kočáry. Na Josefkolu se prezentuje 19 řemesel podílejících se na výrobě kočáru, jsou to řezbáři, kolaři, karosáři, skláři, truhláři, soustružníci, zámečníci, kováři, pozlacovači, litci, malíři, lakýrníci, košíkáři, kočárníci, prýmkaři, tkalci, krejčí, čalouníci a sedláři. Všechna zmíněná řemesla před veřejností na akci vyrábí své typické výrobky tradičními řemeslnými technikami. Nutno dodat, že na Josefkolu jsou vždy k vidění originální výrobky, nejedná se o žádné repliky. Vysokou kulturní hodnotu

akce dokládá velká divácká návštěvnost ale i fakt, že se v roce 2012 umístil Josef Kolář na třetím místě v ceně veřejnosti Olomouckého kraje za výjimečný počin v oblasti kultury. (51) (52)

Aplikační část

7 Tematické listy pro výuku

Lidovým tradicím, zvykům a obzvláště řemeslům přikládáme velký význam při vzdělávání žáků v Praktických činnostech. Níže jsou vypracovány tematické listy s výrobky týkající se řemesel a tradic v okrese Prostějov. Naší snahou bylo navrhnout takové výrobky, které jsou pro určité řemeslo typické, půjdou bez větších problémů vyrobit žáky v dílnách Základní školy a hlavně budou účelné. V listu je zahrnuto vše, co je potřebné pro zdárné zhotovení daného výrobku avšak výrobky lze různě modifikovat a měnit. U většiny výrobků existuje více výrobních možností. My jsme se snažili popsat z našeho pohledu vždy tu edukačně nejlepší výrobní metodu.

7.1 Výrobek č. 1

Název: Jednořadý smeták

Prezentované řemeslo: Kartáčnictví

Třída: 7. – 9.

Časová náročnost: 4 – 5 vyuč. hod.

Materiál: dřevo, koňské žíně nebo průmyslová náhražka, houževnatý drátek nebo silonové lanko, malý hřebíček s hlavičkou

Pomůcky: pila, pilník, smirkový papír, svěrák, akumulátorová vrtačka, vrtáky č. 2 a č. 5, měřidla, kladívko

Techniky: řezání, pilování, vrtání, navlékání a zaplétání žiní

Celková náročnost provedení (na stupnici 1-10, kdy 10 je nejnáročnější provedení): 7

Materiálová náročnost (na stupnici 1-10, kdy 10 je nejhorší dostupnost mat.): 5

Komentář:

Pro představení řemesla kartáčnictví ve školních dílnách je výroba jednořadého smetáku ideální. Náročnost provedení není nikterak velká a přitom je ve výrobě ukryto mnoho výrobních technik.

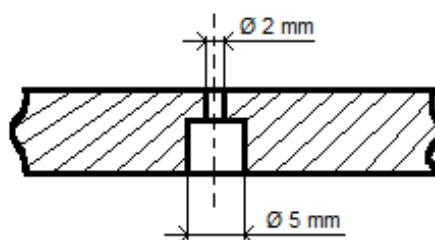
Jediným problémem by mohla být materiálová náročnost. Tradiční přírodní štětiny smetáku vyráběné z koňských žiní jsou velmi těžko sehnatelné, a když tak ve velkých baleních. Malé balení koňských žiní Vám pro výuku může prodat jeden z posledních kartáčníků v republice pan Alois Slepánek z Brodku u Konice.

Níže je popsán výrobní postup jednořadého smetáku. Pro rozšíření výuky můžeme vyrábět i víceřadé smetáky. Pracovní postup je obdobný. Výroba víceřadých smetáků má tu výhodu, že při použití širšího polotovaru můžeme žáky nechat vybrousit typické zúžení rukojeti.

Postup výroby:

K výrobě jednoho jednořadého smetáčku potřebujeme nejlépe dubové nebo bukové dřívko o rozměrech 340 mm x 15 mm x 14 mm. Materiál doporučuji dodržet, aby dřívko při vrtání dírek nepraskalo. Naprosto nevhodné je dřevo smrkové. Rozměry lze lehce pozměnit. Žákům je vhodné dát delší polotovar, aby jej museli přesně zkrátit pomocí pily.

Po získání přesného polotovaru je nutné pomocí pilníku a smirkového papíru srazit a začistit všechny ostré hrany na hranolku. Následně se musí vyvrtat díry pro štětiny a díra na zavěšení. Díry pro štětiny mají dvojitý průměr. Ve spodní části má díra $\varnothing 5$ mm a ve vrchní $\varnothing 2$ mm viz obr. č. 18. Nejprve se vyvrtá skrz na skrz díra o menším průměru. Větší díru vrtáme jako druhou do cca 4/5 délky menší díry. Takovýto děr vyvrtáme 15 s rozestupy po 11 mm, při případné změně rozměrů musíme přizpůsobit i počet vrtaných děr. Jako poslední se vyvrtá díra na zavěšení. Tu vrtáme na konec rukojeti smetáku. Všechny díry si žáci mohou vyvrtat sami pomocí akumulátorové vrtačky. Je vhodné, aby vrtačka byla v nějakém vedení, které velmi usnadní vrtání a pomůže dodržet přesnost výrobku.

Obr. č. 18: Náčrt průměrů díry (vlastní)

Po vyvrtání již přichází na řadu samotné vázání. Násadu smetáku musíme s citem upnout do svěráku nejlépe s hliníkovým obložením tak, aby vyvrtané díry byly dobře přístupné. Po upnutí upevníme drátek ke dřívku tím způsobem, že drátek omotáme kolem hřebíčku s hlavičkou a ten zatlučeme mezi první a druhou díru na dolní straně (tam kde budou štětiny smetáku). Následně drátek druhou dírkou vytáhneme na horní stranu. Pak z drátku uděláme očko, které protáhneme první dírou. Do vytvořeného oka přeložíme předem připravené koňské žíně a zatáhneme je do díry podle obr. č. 19 na další straně.

Obr. č. 19: Vázání žíní na smeták (foto vlastní, dílna pana Slepánka)

Tímto způsobem zavážeme celý smeták. Vázání ukončíme tak, že u poslední navázané díry drátek zase umotáme kolem hřebíčku a přitlučme teď již na horní stranu smetáku. Je libovolné z jaké strany se smeták váže, jestli od rukojeti nebo od štětín.

Posledním krokem je zastřížení žíní na stejnou velikost. Hotový jednořadý smeták vidíme na obr. č. 20.

Obr. č. 20: Hotový jednořadý smeták (11)

7.2 Výrobek č. 2

Název: Březové koště

Prezentované řemeslo: Metlařství

Třída: 6. – 9.

Časová náročnost: 2 – 3 vyuč. hod.

Materiál: březové větve, drátek

Pomůcky: nůž, provaz, deska

Techniky: pletení koštěte

Celková náročnost provedení: 7

Materiálová náročnost: 9

Komentář:

Březové koště je typický výrobek metlařů z Otaslavic viz teoretická část práce. Tímto výrobkem se žáci naučí starému řemeslu a odnesou si domů hodnotný výrobek. Nevýhodou je nutnost zajištění provazu u stropu dílny. Pokud zavěšení nelze provést, můžeme výrobek vyrábět i venku, kde provaz zavěsíme na strom. Další nevýhodou je velká materiálová náročnost, kdy se musí březové větvičky sklídit na podzim nebo v zimě a poté vysušit. Pokud tedy chceme, aby koště mělo požadované vlastnosti a životnost.

Postup výroby:

Nejdříve musíme připevnit provaz na nějaký hák nebo tyč u stropu dílny. Provaz necháme volně spuštěný a 20 cm od země na provaz přivážeme desku. Dostaneme tak jednoduchý nášlapný mechanismus, kterým budeme koště stahovat.

Následně si upravíme březové větvičky. Zkrátíme je na stejnou délku a uděláme si dva svazky o stejném počtu větví. Každý svazek rozvětvených větviček stočíme s citem, jako když kroutíme hadr. Tímto jim dáme tvar. Poté tyto dva svazky vložíme do smyčky, kterou vytvoříme na provaze, který máme zavěšený u stropu. Koště začínáme stahovat u rukojeti. Stáhneme ho tím, že vlastní vahou zatížíme nášlapnou desku. Vyvolaná síla koště přes smyčku pevně stáhne a my stáhnutí zajistíme drátkem. Po řádném zajištění jak napravo u smyčky tak nalevo přestaneme na desku působit silou a smyčku posuneme dále k druhému konci metle a postup zopakujeme. Větvičky, které tvoří zametací část metle stáhneme méně silně a zajistíme drátkem. Po zajištění drátky koště vyjmeme ze smyčky a dále jen nožem upravíme zametací část, tak aby byly větvičky stejně dlouhé. Nakonec na držadle metle uřízneme přečnívající větve a zarovnáme ji i nahoře. Tímto krokem je koště hotové a připravené k používání.

7.3 Výrobek č. 3

Název: Koště z PET lahví

Prezentované řemeslo: Metlařství

Třída: 7. – 9.

Časová náročnost: 2 – 3 vyuč. hod.

Materiál: 4 stejné 2 litrové PET lahve, 1x víčko na lahvi, násada na koště nebo dřevěné topůrko

Pomůcky: nůž, nůžky, drátek, kladívko, hřebík

Techniky: řezání, stříhání, proděravění

Celková náročnost provedení: 5

Materiálová náročnost: 1

Komentář:

Tento výrobek navazuje na břízové koště viz výrobek č. 2. Žáci se zde setkávají s plastovým materiálem, který v klasickém metařství nemá zastoupení. Jedná se o kutilský výrobek. Na koštěti z PET lahví a z břízových větví lze názorně ilustrovat posun doby, kdy dříve si lidé dělali košťata z břízových větviček a dnes spíše sáhnou po plastové alternativě, která je mnohem dostupnější a méně pracná na výrobu. Žáci se také dozvědí, jak se materiál chová při různých výrobních technikách, co lze s materiálem dělat snadno a co naopak hůře. Seznamují se s možností využití starých PET lahví, dále je vhodné, aby učitel žáky seznámil s recyklací PET lahví.

Postup výroby:

Používané PET lahve by měly být stejného tvaru, aby šly vsunout do sebe, potřebujeme celkově čtyři lahve. Nejdříve u prvních tří, pomocí ostrého nože uřízneme spodní část a vrchní hrdlo. U zbylé lahve odstraníme jenom dno a hrdlo necháme. Následně u všech lahví vystříháme třásně. Šířka třásní je libovolná v rozpětí 3 až 10 mm. Třásně stříháme zhruba 60 mm pod horní okraj lahve. Po nastříhání všech lahví smeták zkompletujeme. Lahve bez hrdla nasunujeme na lahvi s hrdlem, tzn. lahev s hrdlem bude tvořit nejspodnější vrstvu smetáku a zbylé lahve ji budou obklopotovat. Vrchní část takto spojených lahví se poté promáčkne a pomocí ostrého předmětu nejlépe nůžek proděraví. Vytvoříme první jednu díru, kterou protáhneme drátek a následně o cca 15 mm vedle další, kterou drátek protáhneme nazpět. Konce drátků zamotáme a tímto máme koště zaaretované proti posunutí vrstev. Na závěr pomocí hřebíku a kladiva přitlučeme víčko na

násadu koštěte nebo dřevěné topůrko. Po přitlučení víčka smontovaný smeták přišroubujeme na násadu a koště je hotové. (53)

7.4 Výrobek č. 4

Název: Velikonoční vajíčko zdobené slámou

Prezentovaná tradice: Místní lidové zdobení vajíček

Třída: 6. – 7.

Časová náročnost: 3 vyuč. hod.

Materiál: vajíčko, stébla slámy

Pomůcky: nůž, nůžky, pinzeta, lepidlo, přípravky na obarvení vejce

Techniky: Vyfukování a barvení vejce, práce se slámou, zdobení

Celková náročnost provedení: 5

Materiálová náročnost: 5

Komentář:

Tato technika zdobení velikonočních vajíček je na zkoumaném území rozšířená. Je možné, že žáci se s touto technikou seznámili již z domovů. V případě ulehčení práce lze stébla slámy nahradit papírem nastříhaným na malé ornamenty.

Postup výroby:

Nejdříve je nutné připravit vejce. Vejce klasickým způsobem vyfoukneme a obarvíme libovolným způsobem na požadovanou barvu. Díky tradici je lepší volit barvy tmavé, lépe na nich vyniknou slaměné ornamenty. Obarvené a již připravené vejce dáme stranou a připravíme si slámu.

Ustřižené stéblo se mezi kolínky špičkou nože podélně rozřízne. Následně se nůžkami vnitřek stébla vyškrábe, jako když škrabatíme mašli. Díky tomu je stéblo ohebnější a lépe přilne na povrch vejce. Z takto připravené slámy si nastříháme různé geometrické tvary, kterými budeme zdobit povrch vajíčka. (19)

Samotné lepení si můžeme usnadnit použitím pinzety. Vystřižené tvary potřeme z jedné strany lepidlem a pomocí pinzety přimáčkeme ke skořápce. Sláma by měla ihned držet, avšak pozor neopatrným pohybem ji stále můžeme posunout nebo pokrčit. Po ozdobení necháme lepidlo zaschnout. Hotový výrobek můžeme vidět na obr. č. 21 na následující straně.

Obr. č. 21: Vajíčka zdobená technikou lepení slámy (12)

7.5 Výrobek č. 5

Název: Keramika s fajánsovým zdobením

Prezentovaná tradice: Hrnčířství – fajánsová keramika

Třída: 6. – 9.

Časová náročnost: 3 vyuč. hod.

Materiál: keramická hlína

Pomůcky: pec na keramiku, hrnčířské nástroje

Techniky: techniky zdobení keramiky

Celková náročnost provedení: 6

Materiálová náročnost: 5

Komentář:

Tento výrobek je vhodný jen pro školy s keramickou dílnou nebo alespoň s pecí pro výpal. V tomto výrobku je ponechaná určitá volnost jak pro učitele, kteří se musí přizpůsobit možnostem školy tak pro žáky, kteří si mohou vyrobit např. hrnek, talířek nebo menší džbán. Výrobek si klade za cíl žákům v praxi ukázat typické fajánsové barvy a zdobné ornamenty.

Postup výroby:

Žáci si vytočí na kruhu nebo ručně vytvoří individuální hrnčířský výrobek. Poté co se vypálí na teplotu okolo 600 °C se výrobek glazuruje. Typická podkladová fajánsová glazura je bílá, lze však použít i barvu tmavě modrou, která však byla méně častá. Po zaschnutí podkladu již mohou na glazuru štětečky nanášet typické fajánsové barvy (modrá, žlutá, oranžová, fialová) a kreslit ornamenty. Klasickými Habánskými ornamenty byli rostlinné a geometrické symboly. Geometrické symboly byly nicméně druhotné a sloužily k dotvoření výrobku. V pozdní tvorbě lze však nalézt i zoomorfí a antropomorfí prvky. Ukázky fajánsové výzdoby můžeme vidět na obrázcích č. 22 a č. 23. (34)

Obr. Č. 22: Fajánsová miska (13)

Obr. Č. 23: Džbán s poháry (14)

Na obrázcích je zobrazeno fajánsové nádobí zdobené rostlinnými symboly a reliéfní technikou. Použité jsou typicky výrazné barvy.

7.6 Výrobek č. 6

Název: Kapsička na mobil

Prezentované řemeslo: Krejčovství

Třída: 6. – 9.

Časová náročnost: 2 vyuč. hod.

Materiál: vhodná látka

Pomůcky: nůžky, křída, měřidla, jehla a nit

Techniky: měření, stříhání, sešívání, tvorba technických náčrtů, konstrukce

Celková náročnost provedení: 7

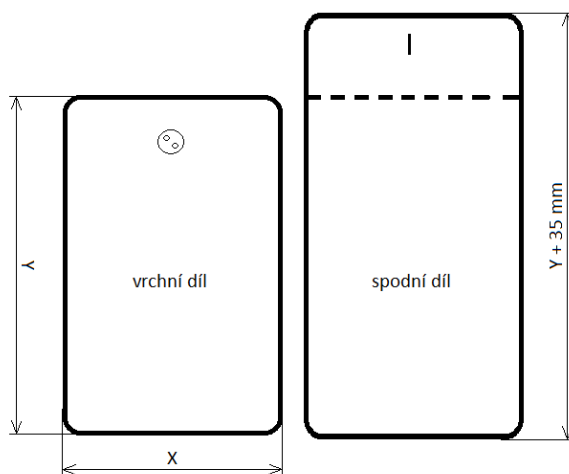
Materiálová náročnost: 4

Komentář:

Při tvorbě tohoto výrobku je důležité vyzdvihnout stejné výrobní techniky, jaké dělali krejčí a další podobně zaměřeni řemeslníci. Je více možností jak zkonstruovat kapsičku na mobil, níže je popsán jeden z mnoha způsobů.

Postup výroby:

Žáci si nejdříve navrhnu náčrtek kapsičky dle velikosti svého telefonu viz obr. č. 24. Při tvorbě těchto jednoduchých náčrtů musí počítat se ztrátami vyplývající ze sešití, musí tedy náčrtek navrhnut o málo větší než je ideální rozměr. Kapsička se bude skládat ze spodního a vrchního dílu. Tento náčrtek si poté pomocí křídly přenesou na látku a vystříhnou. Vystřižené kusy sešijí stejně, jako kdysi sešivali krejčí obleky. Nakonec mohou žáci na vrchní díl našít knoflík a do spodního udělat díрку, tím vytvoří knoflíkový spoj a kapsička bude uzavíratelná.

Obr. č. 24: Střih kapsičky (Zdroj: vlastní)

7.7 Výrobek č. 7

Název: Bedýnka

Prezentované řemeslo: Bednářství

Třída: 6. – 9.

Časová náročnost: 3 vyuč. hod.

Materiál: dřevěné tyče čtvercového a trojúhelníkového průřezu, hřebíky

Pomůcky: stolní svěrák, pilka, měřidla, kladivo, hliníkové čelisti

Techniky: upínání dřeva, měření, řezání, zatloukání hřebíků, konstruování

Celková náročnost provedení: 6

Materiálová náročnost: 3

Komentář:

Žáci se při výrobě tohoto výrobku seznámí s bednářským řemeslem. U zkušenějších žáků lze ponechat volnost ve volbě rozměrů vyráběné bedýnky, tak aby se vlezli do celkově stanovené délky dřevěného hranolu na žáka. Postup práce se při změně délek nemění. Žáci se při návrhu rozměrů naučí technicky a kriticky přemýšlet. Jsou nuceni dodržet určitou přesnost výrobku.

Bedýnka je v přírodní barvě dřeva. Ve Výtvarné výchově si žáci mohou bedýnku nabarvit a dále ozdobit.

Postup práce:

Nejdříve je nutné materiál pomocí pilky nařezat na požadovanou délku dle návrhu bedýnky. Bedýnka je tvořena ze šesti stejně dlouhých hranolků, které tvoří delší obvodové zdi. Pro tyto hranolky jsme si zvolili rozměr 10 cm. Kratších hranolků, které budou vyplňovat dno bedýnky a kratší obvodové zdi je deset kusů o délce 6 cm. Musíme mít tedy minimálně 122 cm dlouhou lat' (počítáno i s průřezem pily) čtvercového profilu. Lat' upneme s citem do svěráku s hliníkovými plíšky a nařežeme dle rozměrů.

Následně začneme s konstrukcí bedýnky. Zkompletujeme dlouhé a krátké hranolky, tak aby nám vznikly rámy. Takto poskládané hranolky k sobě přitlučeme pomocí hřebíků a kladívka. Tímto jsme si vytvořili základní konstrukci budoucí bedýnky.

Do jednoho zkompletovaného obdélníku naskládáme zbylé čtyři krátké hranoly. Tímto nám vznikne dno bedýnky. Naskládané hranoly porovnáme tak aby měly rovnoměrné rozestupy a přitlučeme je k rámu.

Teď již zbývá jen nařezat trojúhelníkové hranolky dle zvolené výšky bedýnky. Bedýnka by neměla být ani příliš nízká ale ani ne vysoká. Pro prezentované rozměry jsme zvolili výšku hranolku 7 cm. Nařežeme stejným postupem tedy 4 trojúhelníkové hranolky a přiložíme je do rohů vytvořeného dna. Trojúhelníkové hranolky zatlučeme do dna a nasuneme na tuto konstrukci první patro, které stejným způsobem přibijeme. Nakonec trojúhelníkových hranolků přibijeme poslední patro a tím je bedýnka hotová viz obr. č. 26.

Obr. č. 25: Hotová bedýnka (15)

8 Možnosti studia řemeslných oborů v Olomouckém kraji

Níže jsou uvedeny tradiční rukodělná řemeslné obory, které lze studovat v Olomouckém kraji viz tabulka č. 1. Řemesla jsou níže blíže představena. Tyto řemesla byla v minulosti běžná, v dnešní době se jim však věnuje jen zlomek lidí a vzdělávacích institucí.

Řemeslo	Obor	Počet otevřených oborů v Olomouckém kraji v roce 2014
Kovářství		4
	Umělecký kovář a zámečnick, pasíř	2
	Podkovář a zemědělský kovář	2
Truhlářství		8
	Truhlář	4
	Truhlářské práce	2
	Nábytkářská a dřevařská výroba	2
Tesařství	Tesař	5
Řezbářství	Uměleckořemeslné zpracování dřeva	1
Krejčovina		4
	Krejčí	3
	Šití oděvů	1
Hrnčířství	Keramická výroba	1
Kominictví	Kominík	1
Čalounictví	Čalouník	1
	Výrobce kožedělného zboží	2

Tabulka č. 1: Vzdělávací řemeslné obory v Olomouckém kraji

8.1 Kovářství

Kovářské řemeslo v dnešní době úplně nevytizelo. V každém okrese Olomouckého kraje je ještě několik kovářů živnostníků, kteří vyrábí na zakázku. Tomu odpovídá i poměrně slušný počet studijních oborů v Olomouckém kraji.

Umělecký kovář a zámečník, pasíř

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště zemědělské, Horní Heřmanice 47, Bernartice
- Střední škola zemědělská, Olomouc, U Hradiska 4

Anotace oboru:

Absolventi se uplatní v povoláních jako umělecký kovář a zámečník nebo umělecký pasíř. Dle zdroje (54) *je absolvent připraven rukodělně zhotovovat uměleckořemeslné dekorativní a užité předměty z kovů podle výkresové dokumentace, výtvarných návrhů nebo jako repliky původních slohových prací včetně provádění jejich opravy a obnovy.* (54) Studenti jsou také soustavně připravováni k úspěšnému splnění svářečských zkoušek. (54)

Podkovář a zemědělský kovář

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště zemědělské, Horní Heřmanice 47, Bernartice
- Střední škola technická a zemědělská Mohelnice

Anotace oboru:

Absolvent oboru nalezne uplatnění jako podkovář koní a při úpravách paznehtů hospodářských zvířat. Dále pak dle zdroje (55) *další uplatnění je při opravách zemědělské techniky pro přestování rostlin a chov hospodářských zvířat a to i na pracovištích zabývajících se renovací, případně výrobou součástí a zejména tvářením kovů za tepla a tepelným zpracováním kovů.*(55) Absolventi naleznou uplatnění také v příbuzných strojírenských oborech, hlavně při opravárenské a údržbářské činnosti. (55)

V průběhu vzdělávání probíhá příprava k získání řidičského oprávnění skupin T, B, C a zároveň příprava k získání svářečských certifikátů v základním rozsahu. (55)

8.2 Truhlářství

Truhlářské řemeslo bylo původně spojené s tesařským, ale okolo 12. St. Se truhlářství od tesařství odloučilo. Vzniklo tak úplně nové a samostatné řemeslo se značnou specializací. Jak již

z názvu vyplívá, truhláři vyrábí především truhly dále pak také různý dřevěný nábytek jako stoly, skříně, lavice, almary, stolice apod. (28)

Truhlář

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79
- Švehlova střední škola polytechnická Prostějov
- Střední škola řezbářská, Tovačov, Nádražní 146
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Šumperk, Gen. Krátkého 30

Anotace oboru:

Po vystudování naleznou žáci uplatnění v oblastech výroby i renovace nábytku a ve dřevěných konstrukcích. Žáci dovedou vyrobit a smontovat lehké dřevostavby, zahradní nábytek, sportovní potřeby, dřevěné hračky, podlahy apod. Dále se orientují v jakostech dřeva a výrobků ale také v ekonomice, obchodu a logistice. Mohou pracovat na pozicích zaměstnance, ale také jsou vybaveni vědomosti pro zdárné založení vlastní živnosti. (56)

Truhlářské práce

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Střední škola řezbářská, Tovačov, Nádražní 146
- Odborné učiliště a Praktická škola, Lipová – lázně 458

Anotace oboru:

Student nalezne uplatnění v truhlářské nebo čalounické výrobě. Nabyté schopnosti využije také při výrobě truhlářských výrobků pro stavebnictví. Obor *truhlářské práce* je zaměřen na truhlářskou i čalounickou výrobu, na rozdíl od oboru *truhlář*. Absolvent oboru umí uplatňovat jednoduché truhlářské postupy při výrobě a opravách truhlářských výrobků, čalouněného nábytku a při čalounění dopravních prostředků. (57)

Nábytkářská a dřevařská výroba

Druh studia: střední vzdělání s maturitou

Školy:

- Střední průmyslová škola Hranice
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Šumperk, Gen. Krátkého 30

Anotace oboru:

Absolventi se uplatní v oblastech dřevařství, nábytkářství, čalounictví, stavební truhlářství, dřevěné konstrukce, obchod a ekonomika. Na postech jako vedoucí a připraváři výroby, plánovači, mistři, kontrolori jakosti, konstruktéři, technologové apod. Při studiu získají značné ekonomické vědomosti, které jim pomohou založit a provozovat vlastní živnost. (58)

Na Střední průmyslové škole v Hranicích je tento obor otevřen jako čtyřletý maturitní ale i jako nástavbové dvouleté studium ukončené maturitní zkouškou.

8.3 Tesařství

Toto staré řemeslo se v minulosti specializovalo na stavbu domů, mostů, různých dřevěných konstrukcí ale také dřevěného nábytku. Přibližně ve 12. st. se z tesařství odloučilo řemeslo truhlářské, které se stalo samostatné.

Tesaři nachází uplatnění i v dnešní době při výrobě dřevostaveb např. domů, rozhleden, odpočívadel atd.

Tesař

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Střední škola stavební a podnikatelská s.r.o., Olomouc – Chomoutov
- Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79
- Švehlova střední škola polytechnická Prostějov
- Střední škola technická, Přerov, Kouřilkova 8
- Střední škola železniční a stavební, Šumperk, Bulharská 8

Anotace oboru:

Absolvent oboru tesař dokáže vázat a montovat tesařské konstrukce střech, konstrukce pozemních staveb, bednění betonových konstrukcí a pomocné tesařské konstrukce. (59)

8.4 Řezbářství

Řezbářství je další z řemesel pracujících se dřevem, které se nám zachovalo do dnešních dní. Toto řemeslo již spadá do uměleckých řemesel. Řezbáři vyrábějí umělecké plastiky ze dřeva ale také dekorovaný nábytek a jiné předměty.

Uměleckořemeslné zpracování dřeva

Druh studia: střední vzdělání s maturitou

Škola:

- Střední škola řezbářská, Tovačov, Nádražní 146

Anotace oboru:

Absolventi se dle zdroje (60) *uplatní v jednom z těchto povolání: umělecký truhlář, umělecký řezbář, umělecký čalouník a dekorátér. Pro příslušné povolání je absolvent připraven rukodělně zhotovovat náročnější truhlářské výrobky nebo užité a dekorativní předměty ze dřeva nebo realizovat čalounické a dekorátérské práce podle návrhů nebo jako repliky původních slohových prací.* (60) Absolvent je také schopen restaurovat uměleckořemeslná díla ze dřeva. Studenti jsou také vedeni k dalšímu vysokoškolskému studiu. (60)

8.5 Krejčovina

Šití oděvů mělo v minulých letech na Prostějovsku velkou tradici. V posledních letech však vymizela a sní i většina oborů na oděvnictví zaměřených. Posledním krejčovským oborem na Prostějovsku je obor Krejčí na soukromé střední škole ART ECON.

Krejčí

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- ART ECON - Střední škola, s.r.o., Prostějov
- Střední odborná škola obchodu a služeb, Olomouc, Štursova 14
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště služeb Velký Újezd, s.r.o.

Anotace oboru:

Žáci se naučí zhotovovat dámské oděvy jako sukně, kalhoty, halenky šaty, saka, pláště a pánské oděvy např. kalhoty, vesty, saka, bundy a pláště. Absolvent se uplatní při výrobě oděvů a jiných

šitých výrobků. Studentům jsou také vštěpovány základní ekonomické vědomosti, které mohou uplatnit při svém soukromém podnikání. (61)

Šití oděvů

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Školy:

- Soukromé odborné učiliště Velký Újezd, s.r.o.

Anotace oboru:

Absolvent se uplatní dle zdroje (62) *při výkonu povolání výrobce oděvů a kusových výrobků v typových pozicích švadlena a šička ve velkých, středně velkých i malých oděvních firmách. Bude připraven plnit pracovní úkoly při výrobě oděvů individuálním a hromadným způsobem, bude zejména vyrábět jednoduché dámské oděvy jako např. sukně, kalhoty, halenky, šaty.*(62) Žáci naleznou uplatnění také při opravách oděvů. (62)

8.6 Hrnčířství

Velmi starý řemeslný obor, při kterém hrnčíři zhotovují různé nádoby z hlíny, kterou následně vypalováním vytvrzují a pomocí glazur vylévají, aby nádoba měla požadované vlastnosti. Hrnčířství se vyvíjelo od jednoduchých nezdobených nádob až po složitě zdobené porcelánové nádoby vysoké kvality. Stejně jako se vyvíjely jejich výrobky, šli dopředu i používané nástroje, stroje a technologie.

Keramická výroba

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Škola:

- Střední škola a Základní škola DC 90, s.r.o., Nedbalova 36, Olomouc-Topolany

Anotace oboru:

Žáci naleznou uplatnění jako pomocní pracovníci v keramických dílnách a výrobnách stavebních hmot dále pak při výrobě technické keramiky, žáruvzdorné keramiky, technického porcelánu a dalších keramických hmot. Získané zkušenosti mohou uplatnit také při provádění povrchových úprav např. při glazování. Absolventi také umí obsluhovat a udržovat stroje v keramické dílně. (63)

8.7 Kominictví

Kominické řemeslo není třeba rozsáhle představovat. Kominík čistí, kontroluje a případně opravuje komíny a jiné zařízení pro obvod zplodin. Čištění probíhá pomocí průtlačných kartáčů, které mechanickou silou odstraňují saze ze stěn komína.

Kominík

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Škola:

- Střední škola stavební a podnikatelská s.r.o., Štěpánovská 23, Olomouc-Chomoutov
- Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79

Anotace oboru:

Studenti se uplatní ve stejnojmenném povolání. Po vystudování mohou vykonávat veškeré kominické práce jako čištění a kontrolu komínů, kouřovodů, a různých spotřebičů paliv. (64)

8.8 Čalounictví

Řemeslo čalounictví má poměrně široký záběr výroby. Čalouníci vyrábějí pro dva velké průmysly a to automobilový a nábytkářský průmysl, dále pak renovují a opravují staré čalounění. V dnešní době, však neexistují velké firmy zaměřené primárně na čalounictví, tomuto oboru se věnují spíše živnostníci.

Čalouník

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Škola:

- Střední odborné učiliště obchodní v Prostějově

Anotace oboru:

Absolvent oboru čalouník je schopen vykonávat odborné práce při výrobě čalounění v dopravních prostředcích, nábyku dále se uplatní při výrobě potahů a povlaků. Studenti nabudou znalosti potřebné k renovování a opravám čalounění. Při studiu si prochází také základy ekonomiky a fungování trhu, tyto znalosti dále mohou uplatnit při svém podnikání. (65)

8.9 Výrobce kožedělného zboží

Druh studia: střední vzdělání s výučním listem

Škola:

- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště zemědělské, Horní Heřmanice 47
- Střední odborné učiliště obchodní Prostějov, nám. Edmunda Husserla 1

Anotace oboru:

Absolvent se uplatní v kožedělných řemeslech jako je brašnářství, sedlářství, manžetářství dále při výrobě galanterních výrobků a rukavic. V průběhu studia jsou žáci vedeni k založení vlastní živnosti a k určení své specializace. Absolvent však zná všechny komplexní základní výrobní operace kožedělného zboží. Studenti umí opravovat poškozené kožedělné zboží a jsou také schopni restaurovat staré zboží. (66)

9 Dotazníkové šetření

V dotazníkovém šetření bylo vyhodnocováno celkem 17 dotazníků zaměřených na učitele Praktických činností na Základních školách v Prostějovském okrese. Snažili jsme se, aby byl vzorek rovnoměrně rozdělen mezi městské a vesnické školy, což se nám povedlo viz níže. V příloze č. 1 naleznete dotazník, který byl učitelům předkládán.

9.1 Charakteristika výzkumného nástroje

Jako výzkumný nástroj jsme zvolili dotazník, který se skládal z 18 otázek. Na otázky bylo možné odpovídat pomocí volených, tvořených nebo škálových odpovědí.

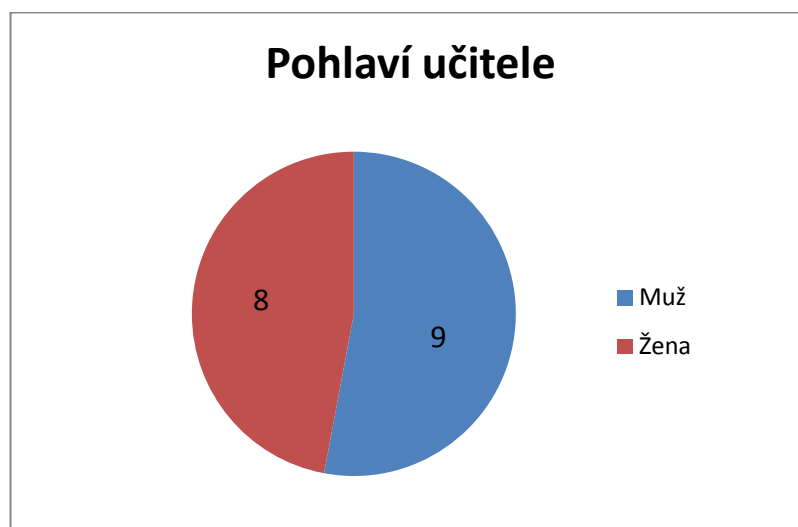
9.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Zkoumanými osobami byli pedagogové učící Praktické činnosti v Prostějovském okrese. Blíže výzkumný vzorek přibližují otázky 1 až 5.

Otázka č. 1:

Pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena

Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Vzorek respondentů byl z hlediska pohlaví rozdělen rovnoměrně viz graf. č. 1.

Otázka č. 2:

Věk:

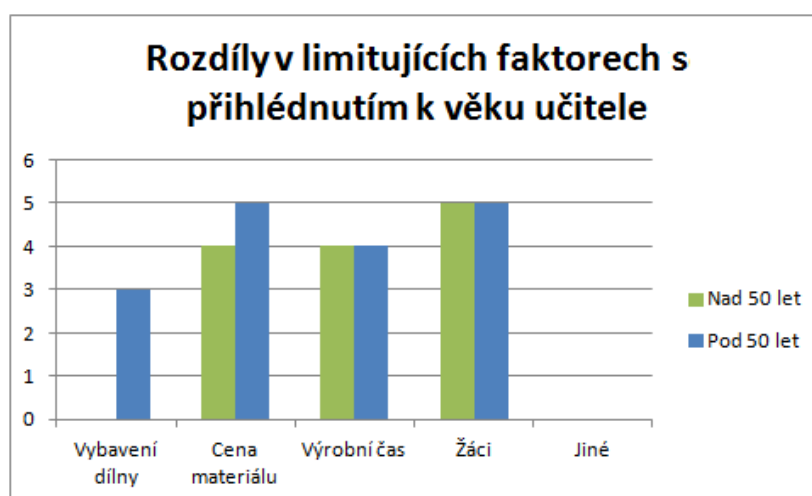
- a) do 30 let
- b) 30 až 50 let
- c) nad 50 let

Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle věku

Nadpoloviční většina dotazovaných učitelů náleží do kategorie nad 50 a více let. Domnívám se, že toto zjištění není příliš pozitivní.

Na grafu č. 3 vidíme rozdíly mezi limitujícími faktory při návrzích výrobků pro výuku praktických činností s přihlédnutím k věku pedagoga. Největší rozdíl mezi pedagogem nad 50 let a pod 50 let je u faktoru vybavenosti dílny, kdy mladší učitele tento faktor limituje a starší nad 50 let vůbec. Tento faktor může značit buď rezignaci anebo naopak dostatek zkušeností při návrzích výrobků, kdy tento limit starší učitelé za léta praxe již překonali a nevnímají jej.

Graf č. 3: Rozdíly v limitujících faktorech s přihlédnutím k věku učitele

Otázka č. 3:

Vaše aprobace (vypište slovy):

	Aprobace učitelů vypsane slovy
1.	Český jazyk - Dějepis
2.	Matematika - Německý jazyk
3.	Matematika - Základy techniky
4.	Matematika - Přírodopis - Pěstiteské práce
5.	1. st. ZŠ
6.	Přírodopis - Zákl. zeměděl. výroby
7.	Fyzika - Technická výchova
8.	Fyzika - Praktické činnosti
9.	Pěstitelské práce
10.	Tělesná výchova - Základy techniky + uč. Pro 1. st
11.	Matematika - fyzika
12.	Matematika - fyzika
13.	Český jazyk - Německý jazyk
14.	Matematika - Fyzika
15.	Přírodopis - Zákl. zeměděl. výroby
16.	Přírodopis - Pracovní činnosti
17.	Biologie - Chemie

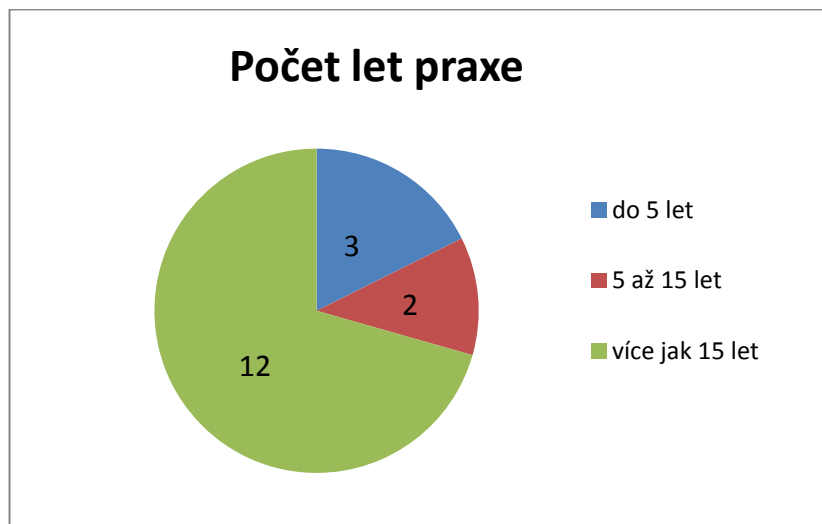
Tab. č. 2: Aprobace učitelů

Aprobace všech 17. dotazovaných učitelů vidíme v tabulce č. 2. Z tabulky vyplývá, že pouze devět učitelů učí Praktické činnosti aprobovaně. Pokud bychom jako aprobovanou nebrali i obory Pěstitelské práce a Základy zemědělské výroby, byl by počet aprobovaných učitelů ještě menší. Počty aprobovaných učitelů považujeme za nízké a myslíme si, že se takto nízký počet aprobovaných učitelů musí negativně projevit na kvalitě výuky.

Otázka č. 4:

Praxe:

- a) do 5 let
- b) 5 až 15 let
- c) více jak 15 let

Graf č. 4: Délka praxe respondentů

Podobně jako u věku i zde má největší zastoupení skupina pedagogů s nejdelší praxí.

Otázka č. 5:

Kde se Vaše škola nachází?

- a) na městě
- b) na vesnici

Graf č. 5: Lokace školy

V tomto dotazníkovém šetření jsou školy rovnoměrně rozděleny mezi školy na vesnici a školy ve městě. Mírnou převahu mají školy ve městě.

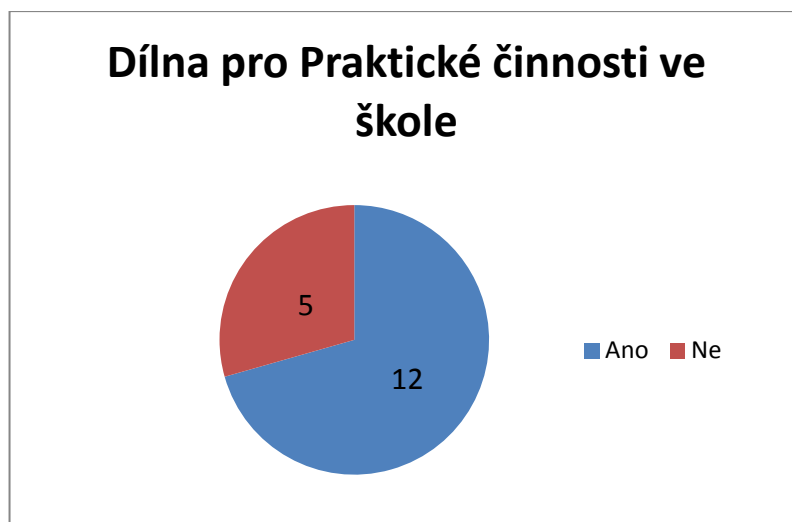
9.3 Výsledky dotazníkového šetření

V této kapitole jsou již uvedeny otázky a výsledky týkající se přímo výzkumu.

Otázka č. 6:

Máte ve škole dílnu pro Praktické činnosti?

- a) Ano
- b) Ne

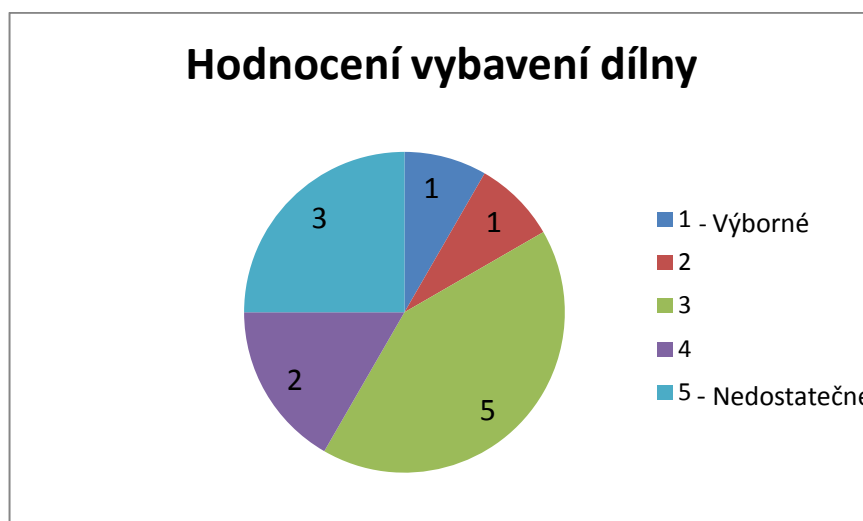
Graf č. 6: Dispozice dílny pro Praktické vyučování

Ve většině zkoumaných škol mají pedagogové k dispozici specializovanou učebnu pro Praktické vyučování. Pět učitelů musí učit praktické činnosti bez dílny.

Otázka č. 7:

Ohodnoťte vybavení dílny:

Výborné 1 2 3 4 5 Nedostatečné

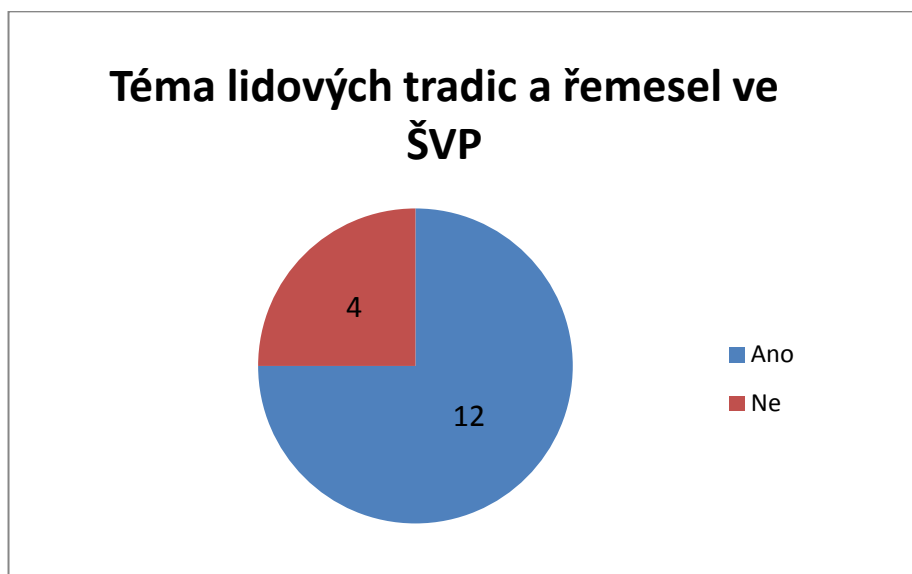
Graf č. 7: Hodnocení vybavení dílny

Nejvíce pedagogů ohodnotilo dílnu známkou tři. Druhá nejpočetnější skupina ohodnotila dílnu pro Praktické činnosti známou pět jako nedostatečně vybavenou. Pouze dva učitelé z celkového počtu hodnotili vybavení dílny známkami jedna a dva. Toto zjištění je poněkud alarmující a ukazuje nevyhovující vybavení řady dílen na ZŠ.

Otázka č. 8:

Máte téma lidové zvyky, tradice a řemesla ve Školním vzdělávacím programu?

- a) Ano
- b) Ne

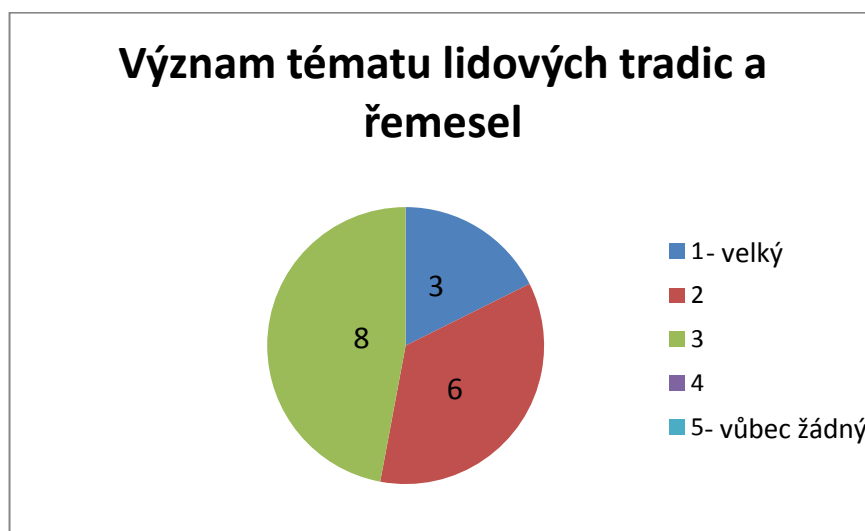
Graf č. 8: Zařazení tématu v ŠVP

Dvanáct pedagogů z šestnácti, kteří na otázku odpověděli má téma lidové zvyky, tradice a řemesla ve Školním vzdělávacím programu. Pouze čtyři nemají a jeden učitel odpověď nezaznamenal.

Otázka č. 9:

Jak velký význam tomuto tématu přikládáte?

Velký 1 2 3 4 5 Vůbec žádný

Graf č. 9: Význam tématu lidových tradic a řemesel

Učitelé tématu lidových tradic a řemesel přikládají většinou větší význam, menšinová skupina si významem tradic a řemesel není jistá, tudíž označila na škále číslo tři. Nikdo však tématu nepřidělil škály čtyři a pět tj. malý nebo žádný význam.

Otázka č. 10:

Jak vztah k tématu tradic a řemesel máte?

Velký 1 2 3 4 5 Vůbec žádný

Graf č. 10: Vztah respondentů k tématu

Graf ukázal, že pedagogové mají kladný vztah k řemeslům a tradicím. Naprostá většina respondentů na škále vyznačila hodnoty jedna a dvě. Pouze dva učitelé mají k tématu neutrální vztah.

Z grafů 9 a 10 můžeme dále odvodit, že respondenti osobně mají k tématu tradic a řemesel spíše pozitivní vztah, ale určitá část z nich hodnotí význam tohoto tématu jako méně důležitý.

Otázka č. 11:

Věnujete se ve výuce Praktických činností tématu lidových tradic a řemesel?

- a) Ano
- b) Ne

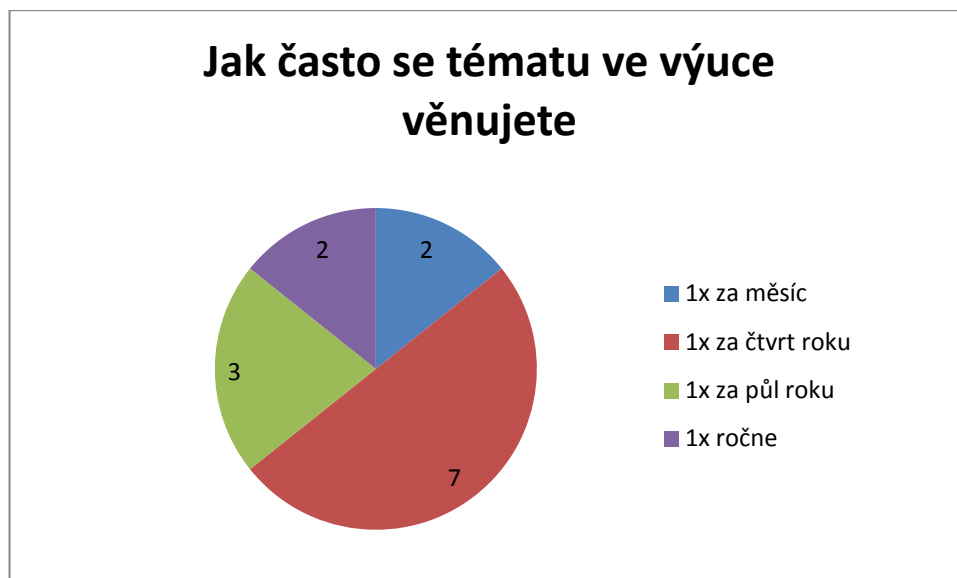
Graf č. 11: Zařazení tématu do výuky Praktických činností

Kromě tří učitelů, se tématu věnují všichni učitelé. Tři respondenti, kteří se tématu nevěnují jej nemají zařazen v ŠVP.

Otázka č. 11a:

Pokud ANO; Jak často se tématu věnujete?

- a) Jednou za měsíc
- b) Jednou za čtvrt roku
- c) Jednou za půl roku
- d) Jednou ročně

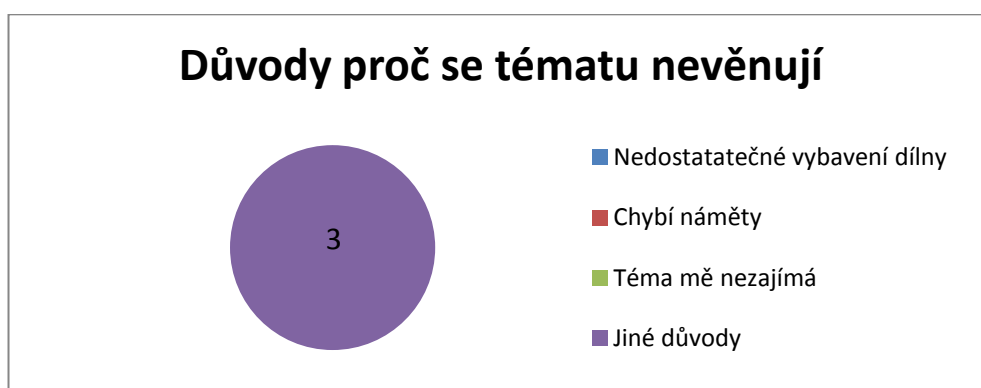
Graf č. 12: Četnost využívání tématu ve výuce

Nejpočetnější skupina sedmi učitelů se tématu věnuje minimálně jednou za čtvrt roku. Za zmínku také stojí dva respondenti, kteří se tématu věnují alespoň jednou do měsíce, další tři učitelé téma užijí jednou za půl roku. Poslední skupinu tvoří dva učitelé, kteří se tématu věnují nejméně a to jednou ročně. Můžeme tedy tvrdit, že se tomuto tématu učitelé věnují poměrně často.

Otázka č. 11b:

Pokud NE; Proč se tématu nevěnujete?

- Nedostatečné vybavení dílny
- Chybí náměty
- Téma mě nezajímá
- Jiné důvody (vypište)

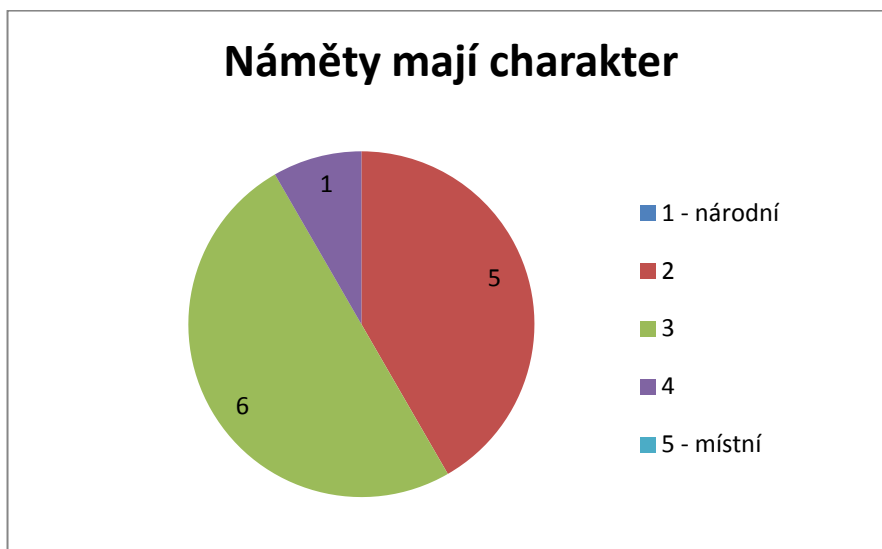
Graf č. 13: Důvody proč se respondenti tématu nevěnují

Tři učitelé uvedli, že se tématu nevěnují proto, že ho nemají uvedený ve ŠVP.

Otázka č. 12:

Náměty používané ve výuce mají charakter?

Národní 1 2 3 4 5 Místní

Graf č. 14: Charakter námětů

Jedna polovina všech respondentů tíhne k námětům národních tradic, zvyků a řemesel. Druhá polovina respondentů je námětově neutrální.

Otázka č. 13:

Jsou témata lidových zvyků a řemesel u žáků oblíbená?

Velmi oblíbená 1 2 3 4 5 Neoblíbená

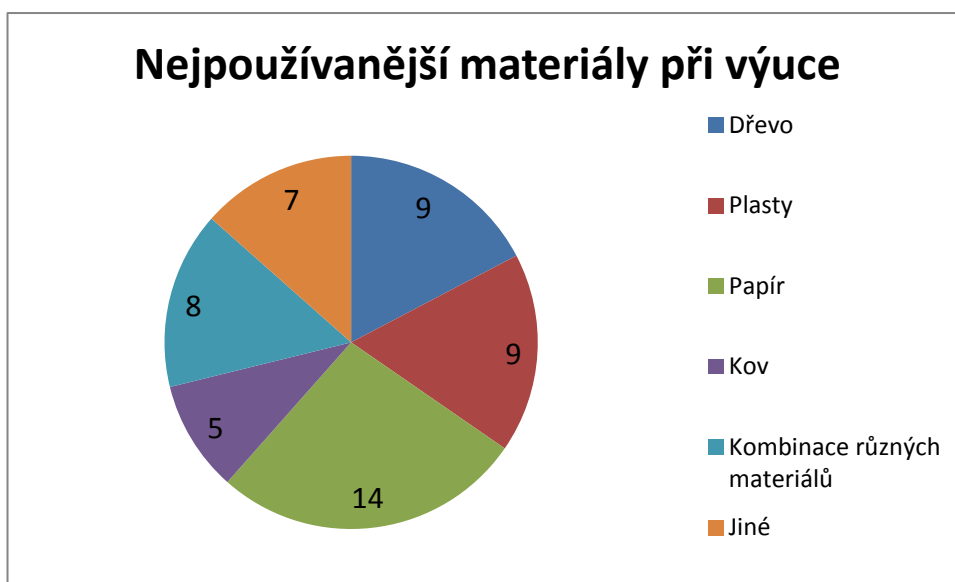
Graf č. 15: Oblíbenost tématu u žáků ZŠ

Většina respondentů na škále vyznačila prostřední hodnotu tři, tudíž se dá předpokládat, že si oblíbeností tématu u žáků nejsou jistí a domnívají se, že žáci k tématu mají neutrální vztah. Ostatní odpovědi byly na škále jedna až dva. Zbýlých šest učitelů se tedy myslí, že téma je u žáků chápáno pozitivně a mají k němu kladný vztah.

Otázka č. 14:

Jaké materiály, při výuce Praktických činností nejčastěji používáte? (Můžete označit více možností):

- a) Dřevo
- b) Plasty
- c) Papír
- d) Kov
- e) Kombinace různých materiálů
- f) Jiné (doplňte)

Graf č. 15: Nejpoužívanější materiály při výuce Praktických činností

Nejvíce používaným materiálem ve výuce Praktických činností je papír. Ten používá velká část učitelů. Druhými nejpoužívanějšími materiály jsou plasty a dřevo. Zajímavé je, že jsou plasty jako netradiční poměrně nový materiál používány stejně hojně jako dřevo. Dále pedagogové poměrně často používají ve výuce různé kombinace materiálů. Téměř polovina dotazovaných označila odpověď „jiné“ a uvedla tyto materiály, které používají nejčastěji: různé látky, koženku, přírodniny. Jako nejméně používaný tradiční materiál je kov s pouhými pěti respondenty. Jeden respondent uvedl potraviny a další i elektro stavebnice.

Otázka č. 15:

Jsou materiály pro výuku dostupné?

Zcela dostupné 1 2 3 4 5 Nedostupné

Graf č. 16: Dostupnost materiálu

Celkem 12 ze 17 respondentů uvádí, že materiál pro výuku je zcela dostupný nebo alespoň dobře dostupný. Dva pedagogové mají neutrální názor a tři se přiklonili k tomu, že je hůře dostupný. Tento stav je velmi pozitivní, učitelé tedy nemají větší problémy sehnat materiál potřebný k výuce.

Otázka č. 16:

Materiál pro výuku nejčastěji zajišťuje?

- a) Výhradně škola
- b) Škola nebo vyučující za cílené finanční podpory rodičů žáků
- c) Žáci si materiál obstarávají sami

Graf č. 17: Způsoby získávání materiálu pro výuku

Z grafu plyne, že nečastěji materiál zajišťuje škola. Překvapilo nás ale velmi vysoké číslo u odpovědi „Žáci si materiál obstarávají sami“. Na první pohled je toto číslo alarmující ale zjistili jsme, že učitelé, kteří zatrhlí tuto odpověď, nejčastěji ve výuce používají papír a látky. Dá se tedy předpokládat, že po žácích požadují donést si na výuku jen tyto nebo podobné lehce sehnatelné materiály. Vše nám ukazuje níže uvedený graf.

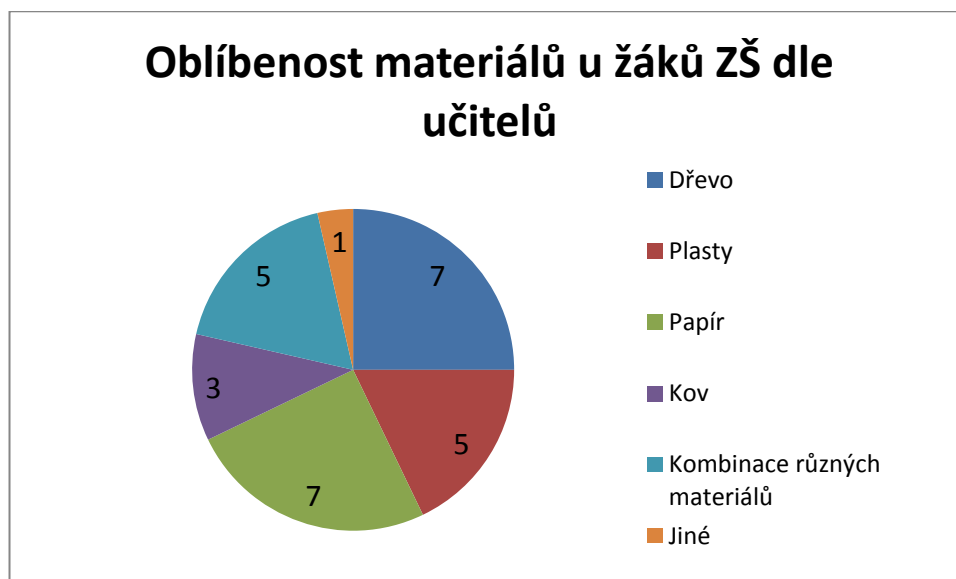

Graf č. 18: Materiály zajišťující si žáci sami

Otázka č. 17:

Jaký druh materiálu mají podle Vašeho názoru žáci nejraději? (Můžete označit více možností):

- a) Dřevo
- b) Plasty
- c) Papír
- d) Kov
- e) Kombinace různých materiálů
- f) Jiné (doplňte)

Graf č. 19: Oblíbené materiály u žáků na ZŠ

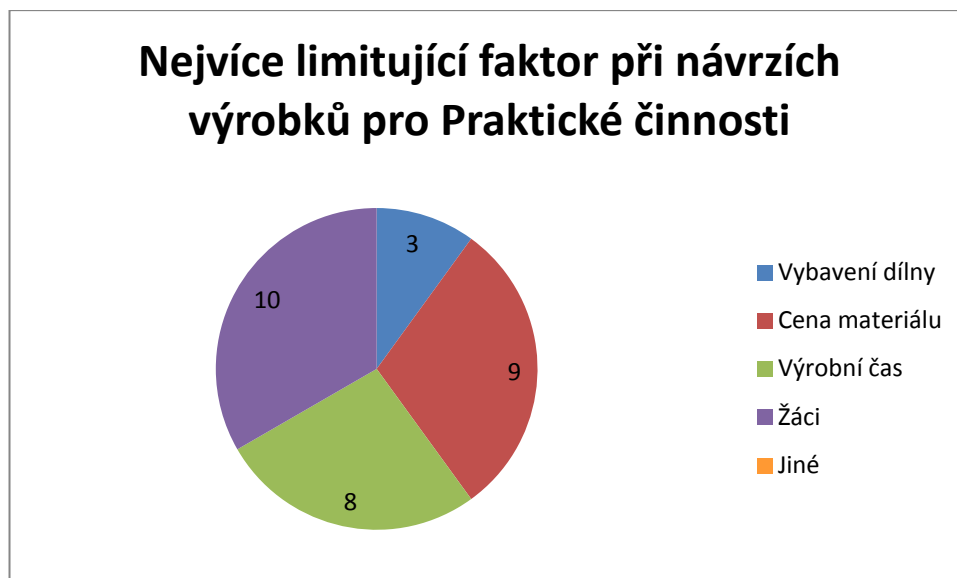
Dle grafu si učitelé myslí, že žáci mají nejraději dřevo a papír, v pořadí oblíbenosti následují plasty a kombinace jiných materiálů. Z otázky č. 14 víme, že poměrně velké zastoupení měla odpověď „Jiné materiály“, což v předchozí položce mělo význam „textil a koženka“. Tyto materiály však při dotazu na oblíbenost materiálů u žáků nikdo z učitelů neuvedl. Domníváme se tedy, že textilní materiál žáci v oblíbě příliš nemají.

Otázka č. 18:

Co Vás při návrzích výrobků do Praktických činností nejvíce limituje? (Prosím, označte pouze dvě možnosti):

- a) Vybavení dílny
- b) Cena materiálu
- c) Výrobní čas – nedostatečná hodinová dotace
- d) Žáci – jejich kázeň, šikovnost – s přihlédnutím k BOZP
- e) Jiné (doplňte)

Nejvíce limitující faktor při návrzích výrobků pro Praktické činnosti

Graf č. 20: Limitující faktory

Jak vidíme první tři nejčastější odpovědi jsou celkem vyrovnané. Učitelé při návrzích výrobků nejvíce limitují samotní žáci, poté cena materiálu a výrobní čas výrobku. Překvapilo nás, že vybavení dílny pedagogy v porovnání s předchozími odpověďmi moc nelimituje i přesto, že hodnocení dílen u otázky č. 7 nebylo příliš pozitivní. Podobné je to u odpovědi cena materiálu, kdy učitelé pociťují silné finanční limity, ale zároveň u otázky č. 15 si na nedostupnost materiálu nestěžují.

Závěr

Práce je zaměřena na téma lidových zvyků, tradic a řemesel v regionu Prostějov. Teoretická část práce obsahuje přehled lidových zvyků, tradic a řemesel v okrese Prostějov, které mohou nalézt uplatnění ve výuce obecně technického předmětu na ZŠ. Uvedeny jsou vždy typické výrobky, nástroje a výrobní postupy. Dále v teoretické části byly uvedeny aktuální řemesla a tematické akce na Prostějovsku.

Aplikační část přináší soubor didaktických materiálů použitelných pro realizaci výuky tématu lidových zvyků, tradic a řemesel v obecně technickém předmětu na ZŠ. V aplikační části byly uvedeny možnosti studia tradičních řemesel v Olomouckém kraji. Tato kapitola obsahuje důležité informace pro učitele obecně technického předmětu (mj. oblast volby povolání), nalezne uplatnění i v řadách zájemců o studium příslušného oboru z řad žáků, kteří si mohou vyhledat obor a případnou školu ve svém kraji. Škol zaměřených na řemesla ubývá, takže nabídka je nejenom v Olomouckém kraji relativně malá. Koresponduje to s mírou zájmu žáků o studium řemeslných oborů. Dále jsme si vědomi, že vypsání oborů se mohou v jednotlivých letech lišit, informace o školách zde zmíněných jsou tedy platné jen pro rok 2014.

Formou dotazníkového šetření jsme se pokusili popsat stav výuky tématu lidových zvyků, tradic a řemesel v Praktických činnostech v praxi ve vymezeném regionu Prostějovska. Osloveno bylo 17 učitelů z různých Základních škol v Prostějovském okrese. Ze získaných odpovědí bylo zjištěno, že s ohledem na realizaci řešené problematiky jsou si svým přístupem podobné.

Je pozitivní, že téměř všichni oslovení pedagogové mají k tématu lidových zvyků, tradic a řemesel. Část dotazníkového šetření se dotýká problému školní dílny či odborné učebny pro realizaci výuky předmětu Praktické činnosti. Můžeme shrnout, že téměř všichni učitelé mají dílnu k dispozici. Hodnocení vybavení dílen však nebylo příliš pozitivní a ukázalo nespokojnost učitelů s dostupným vybavením.

Z dotazníku také vyplynulo, že se učitelé při realizaci výuky tématu lidových zvyků, tradic a řemesel více soustředí na výrobky mající charakter spíše národní než místní. To považujeme částečně za nešťastné, vzhledem k tomu, že se v regionu vyskytuje mnoho typických řemesel, které se jinde buď nevyskytují, nebo nebyly v minulosti zastoupeny v takovém počtu. Domníváme se, že žáci by měli vědět jaká řemesla a zvyky pochází z jejich regionu a co je pro něj typické. Tomu by bylo vhodné přizpůsobit i vybraná témata pro pracovní činnosti.

Pevně věříme, že tato práce, která byla malým nahlédnutím do problematiky výuky tématu lidových zvyků, tradic a řemesel v Prostějovském okrese se může stát inspirací učitelům při začlenění tématu do výuky.

Zdroje

1. Časové řady: vybrané ukazatele za okres Prostějov. In: *Vybrané ukazatele za okres Prostějov* [online]. 24.1.2014 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/okres_prostejov
2. JEŘÁBEK, Richard, ed. *Počátky národopisu na Moravě = Anfänge der Volkskunde in Mähren: antologie prací z let 1786-1884*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997. 411 s. ISBN 80-86156-05-2.
3. JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, s. 15. Vlastivěda moravská, sv. 10. ISBN 8072750054.
4. BYSTRINA, Otakar, F. KRETZ, M. VÁCLAVEK, M. JAHN a F. V. AUTRATA. *Ráz kmenů moravských: Výňatek ze spisu "Moravská čítanka"*. Telč na Moravě: Šolc, [1920]. 25 s.
5. BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část O-Ž*. Praha: Mladá fronta, 2007. sv. 3. ISBN 978-80-204-1713-8.
6. Objevte ČR: Lidové zvyky. *Česká republika* [online]. Ministerstvo zahraničí, 3.1.2010 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Objevte-CR/Zivotni-styl-v-CR/Lidove-zvyky>
7. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátýpátý díl. T-Tzschirner*. fotoreprint pův. vyd. Praha: Argo, 2001, s. 625. ISBN 80-7185-439-5.
8. *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátýprvní díl. R(Ř) - Rozkoš*. fotoreprint pův. vyd. Praha: Argo, 2000, s. 538. ISBN 80-7203-289-5.
9. Kurikulum. *Psychologie - Pedagogika* [online]. [2008] [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/kurikulum.html>
10. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
11. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: (verze platná od 1.9.2013) úplné znění upraveného RVP ZV. In: *Národní ústav pro vzdělávání: školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>
12. ROHÁČKOVÁ, Dagmar. Trhy v Prostějově. *Štafeta: kulturně politický časopis Prostějovska*. 1989, roč. 11, č. 4.
13. MOŠ, Pavel. Jak to vypadalo kdysi na městských trzích? Úžasně. *Prostějovský deník* [online]. 19.6.2011 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: http://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/jak-to-vypadalo-kdysi-na-mestskych-trzich-uzasne.html
14. GREGUŠOVÁ, Alice. *10 let Hanáckých slavností v Prostějově*. Prostějov: Kulturní klub DUHA, 1992.
15. ŠORM, Luděk. Hanácké slavnosti. *Folklorní sdružení: České republiky* [online]. © 1998-2014, 17.8.2008 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=22047&menu=&lng>
16. Turistická akce. *Klub českých turistů: vaše dobrá značka* [online]. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.kct.cz/cms/turisticka-akce?xid=4559>

17. Novoroční výstup na Kosíř 1.1.2013. *Rozhledna Velký Kosíř* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.kosir.cz/2013/01/05/novorocni-vystup-na-kosir-3/>
18. LUBINOVÁ, Ivana. WOLKRŮV PROSTĚJOV 2014: propozice. In: *Národní informační a poradenské středisko pro kulturu*[online]. 2013 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?p=21722>
19. *Vlastivědný věstník moravský*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2000, roč. 52. ISSN 03-23-2581.
20. BEČÁK, Jan Rudolf, POSPĚCH, Pavel, ed. a ŠALÉ, František, ed. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. 460, [19] s. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města; sv. 1. ISBN 80-85834-43-X.
21. VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01356-8.
22. Historie obce. *Otaslavice: stránky obce* [online]. [2012] [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.otaslavice.cz/index.php/historie-obce>
23. MOŠ, Pavel. Poslední metlař rozváží zboží na kole. *Prostějovský deník*. 8.6.2011.
24. AMBROŽ, Miroslav. O jednom zaniklém řemesle. *Štafeta: kulturně politický časopis Prostějovska*. 1989, roč. 11, č. 3, s. 28-29.
25. VAŘEKA, Josef. Domácká výroba na Hané v poslední třetině 19. století z pohledu etnografického výzkumu. In: HOŠKOVÁ, M. *Tradiční lidová výroba na Hané její minulost a současnost*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci, 2000, s. 5-10.
26. JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Řemesla našich předků*. Praha: Svoboda, 1987.
27. CYDLÍK, Tomáš. *Historie a současnost podnikání na Prostějovsku*. Žehušice: Městské knihy, 2009, 255 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 978-80-86699-56-1.
28. JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla*. Praha: Svoboda, 1984.
29. Koláři - koloději. *Zlaté ruce* [online]. Golempress, 2007 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.zlateruce.com/clanek/1-1--kolari---kolodeji/>
30. Bednáři - pinteři - bečkáři - bečváři. *Zlaté ruce* [online]. Golempress, 2007 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.zlateruce.com/clanek/1--bednari---pinteri---beckari---becvari/>
31. *Josef Hruza: Tradiční bednářství*. Kyšice. Dostupné z: <http://www.lidovaremesla.cz/files/nositele/2012/hruza.pdf>
32. PECHOVÁ, J. Kovářství na Hané. In: HOŠKOVÁ, Miroslava. *Tradiční lidová výroba na Hané její minulost a současnost*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci, 2000, s. 22-26.
33. BUZZI, Mario. Lidové hrnčířství na Prostějovsku. In: ŠMÍD, M. *Zpravodaj muzea Prostějovska I/85*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1985, s. 12-18.
34. ŠEĐOVÁ, Michaela. *Počátky habánského hrnčířství na Moravě se zvláštním zřetelem k její severní části*. Olomouc, 2011. Dostupné z: http://theses.cz/id/6wnivc/BP_Finln_verze.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění.
35. ŠUSTKOVÁ, Simona. Tajemství původu habánské fajánse. *RoyalReport* [online]. 5.11.2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.royalreport.cz/clanek/1052/tajemstv-p-vodu-hab-nsk-faj-nse>

36. MARKOVÁ, Gabriela. *Košikářství*. Praha: Grada, 2005, 165 s., [12] s. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0876-0.
37. MALÝ, Jan. Košíkářka Dana Ptáčková radí, jak začít s pletením z proutí. *IReceptář.cz* [online]. 25.4.2011 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.ireceptar.cz/zajimavosti/na-navsteve-u-vas/kosikarka-dana-ptackova-radi-jak-zacit-s-pletenim-z-prouti/>
38. ŠENFELDOVÁ, Helena. *Pletení ze slámy*. Praha: Grada, 2004, 87 s., [8] s. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0863-9.
39. MAREK, Pavel. K dějinám prostějovského tkalcovství. In: DOKOUPILOVÁ, M. *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 1-2/97*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 17-25.
40. Krejčovina na Prostějovsku. In: TICHÁLEK, Milan. *Hanácký kalendář*. Olomouc: Společnost přátel vesnice a malého města, 1998, s. 73-74.
41. KŘEMENSKÁ, Markéta. Současný průmysl města Prostějova. *Prostějov* [online]. [2011] [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.prostejov.eu/cz/turista/o_meste/prumysl/
42. NOVÁK, Zdeněk. Metodický návod k navrhování titulu Nositel tradice lidových řemesel. In: NOVÁK, Zdeněk. *Metodický návod k navrhování titulu Nositel tradice lidových řemesel* [online]. Praha, 11. [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=344>
43. ROHÁČKOVÁ, Leona. Mistr kartáčník uznává ruční výrobu. *Novinky.cz* [online]. 13.12.2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/vase-zpravy/olomoucky-kraj/prostejov/590-8385-mistr-kartacnik-uznava-rucni-vyrobu.html>
44. Ruční kartáčnictví přežilo rok 2000. *Prostějovský Večerník*. 2002, roč. 6, č. 2.
45. *Umělecké kovářství záměčnictví Stawaritsch* [online]. 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.kovarstvi-stawaritsch.kvalitne.cz/>
46. *Toulavá kamera* [online]. 2011 [cit. 16.3.2014]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/211411000320807/video/>
47. Miloslava Zatloukalová (*1959) Brodek u Konice (č. 89). *Národní ústav lidové kultury* [online]. 2008 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/Informace.aspx?sid=165>
48. *Sdružení lidových řemeslníků a výrobců* [online]. © 2002-2006 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://r-web.cz/zatloukalova/>
49. Držitelé titulu Nositel lidového řemesla. *Lidová řemesla: a lidová umělecká výroba v ČR* [online]. 2007 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.lidovaremesla.cz/?page=nositele/roky>
50. *Zakázková obuv: Trnavská D. + P.* [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://boty.trnavska.sweb.cz/>
51. *Muzeum historických kočárů* [online]. © 2009 - 2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.historickekočary.cz/>
52. Mezinárodní festival Josefkol ukazuje historické kočáry i mizející řemesla. *Česká televize: Televizní studio Brno* [online]. 20.7.2013 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/kultura/235413-mezinarodni-festival-josefkol-ukazuje-historicke-kocary-i-mizejici-remesla/>

53. Polopatě: Koště z PET lahví. In: *Česká televize* [online]. 2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10658625776-polopate/214562220400008/>
54. Obor Umělecký kovář a zámečník, pasíř. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/umelecky-kovar-a-zamecnik-pasir.html>
55. Obor Podkovář a zemědělský kovář. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/podkovar-a-zemedelsky-kovar.html>
56. Obor Truhlář. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/truhlar.html>
57. Obor Truhlářské práce. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/truhlarske-prace.html>
58. Obor Nábytkářská a dřevařská výroba. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/nabytkarska-a-drevarska-vyroba.html>
59. Obor Tesař. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/tesar.html>
60. Obor Uměleckořemeslné zpracování dřeva. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/umeleckoremeslne-zpracovani-dreva.html>
61. Obor Krejčí. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/krejci.html>
62. Obor Šití oděvů. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/siti-odevu.html>
63. Obor Keramická výroba. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/keramicka-vyroba.html>
64. Obor Kominík. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/kominik.html>
65. Obor Čalouník. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/calounik.html>
66. Obor Výrobce koženélného zboží. JANDA, Vojtěch. *Střední školy* [online]. © 2002–2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/obor/vyrobce-kozedelneho-zbozi.html>

Zdroje obrázků

1. Administrativní rozdělení okresu Prostějov k 1.1.2008. In: *Český statistický úřad* [online]. ČSÚ 24.1.2014. [vid. 20.3.2014]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/okres_prostejov
2. *Atlas krajiny České republiky* [kartografický dokument]. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. 1 atlas (331 s.). ISBN 978-80-85116-59-5.
3. Kraslice zdobené slámou. *Fler.cz: Kreativní svět* [online]. © 2008 - 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.fler.cz/zbozi/kraslice-zdobene-slamou-4921359?pos=11>

4. AMBROŽ, Miroslav. O jednom zaniklém řemesle. *Štafeta: kulturně politický časopis Prostějovska*. 1989, roč. 11, č. 3, s. 28-29.
5. Trakař, loukoťová kola. *Truhlárna Střední škola Oselce* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://www.stskolaoselce-truhlarna.cz/fotoalbum/ukazky-vyroby/trakar_-loukotova--kola
6. Dutá jednoruční teslice Dick - profil 8. *Sdružení houslařských dílen a řezbářů* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.pro-hudebniky.cz/Produkt.aspx?kategorieId=1693>
7. Nebozez navrtávací 8300/5 PH. *VESKO Jičín* [online]. © 2007 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.vesko.cz/nebozez-navrtavaci-8300-5-ph-39120.html>
8. HISTORICKÝ PLAKÁT. *E-SHOP: PILSNER URQUELL* [online]. © 2010 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: [http://eshop.prazdroj.cz/reklamni-darkove-predmety5/historicke-cedule-a-plakaty/historicky-plakat-\[2568\]](http://eshop.prazdroj.cz/reklamni-darkove-predmety5/historicke-cedule-a-plakaty/historicky-plakat-[2568])
9. MARKOVÁ, Gabriela. *Košikářství*. Praha: Grada, 2005, 165 s., [12] s. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0876-0.
10. Slaměný sotůrek. *Lidové tradice a řemesla: Internetový obchod* [online]. [2006] [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.siti-kroju.cz/krojove-doplky/slameny-soturek?ItemIdx=21>
11. Informace o produktech: Ruční smetáčky. *Kartáctví Slepánek* [online]. © 2009 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: http://www.kartacnictvi.cz/prod_01.htm
12. Kraslice zdobené slámou. *Fler.cz: Kreativní svět* [online]. © 2008 - 2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.fler.cz/zbozi/kraslice-zdobene-slamou-4921359?pos=11>
13. Miska habánská: dekorační. *Tupeská keramika* [online]. © 2006 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.tupeskakeramika.cz/522/Miska-habanska---dekoracni>
14. Džbán s pyskem a dva pohárky. *Tupeská keramika* [online]. © 2006 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.tupeskakeramika.cz/75/Dzban-s-pyskem-a-dva-poharky>
15. MIKULOVÁ, Hana. Návod na výrobu dřevěné bedýnky: Třetí patro. *IReceptář.cz: Moje dílo* [online]. 22.7.2011 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://mojedilo.ireceptar.cz/navody/navod-na-vyrobu-drevene-bedyanky/6#stepcontent>

Přílohy

Příloha č. 1 - Dotazník:

Dobrý den,

Jmenuji se Robert Riedl, studuji na Univerzitě Palackého v Olomouci na Pedagogické fakultě. Dotazník, který máte před sebou, byl vytvořen pro potřeby bakalářské práce na téma *Lidové zvyky, tradice a řemesla v regionu Prostějov ve výuce Praktických činností na ZŠ*. Data získána tímto dotazníkem budou použita pouze ve výše zmíněné práci. Dotazník je anonymní a je určen pro učitele Praktických činností na Základní Škole v okrese Prostějov.

Za Váš čas a pozornost při vyplňování dotazníku předem děkuji.

Robert Riedl

Pokyny k vyplnění:

- U otázek s výběrem z více možností zakroužkujte vždy jen jednu odpověď, není-li uvedeno jinak.
 - U škálových odpovědí vyberte vždy jednu hodnotu.
-

1) Pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena

2) Věk:

- a) do 30 let
- b) 30 až 50 let
- c) nad 50 let

3) Vaše aprobační:

Vypište slovy: _____

4) Praxe:

- a) do 5 let
- b) 5 až 15 let
- c) více jak 15 let

5) Kde se Vaše škola nachází?

- a) na městě
- b) na vesnici

6) Máte ve škole dílnu pro Praktické činnosti?

- a) Ano
- b) Ne

7) Ohodnoťte vybavení dílny:

Výborné 1 2 3 4 5 Nedostatečné

8) Máte téma lidové zvyky, tradice a řemesla ve Školním vzdělávacím programu?

- a) Ano
- b) Ne

9) Jak velký význam tomuto tématu přikládáte?

Velký 1 2 3 4 5 Vůbec žádný

10) Jaký vztah k tématu tradic a řemesel máte?

Kladný 1 2 3 4 5 Záporný

11) Věnujete se ve výuce Praktických činností tématu lidových tradic a řemesel?

- a) Ano
- b) Ne

11a) Pokud ANO: Jak často se tématu věnujete?

- a) Jednou za měsíc
- b) Jednou za čtvrt roku
- c) Jednou za půl roku
- d) Jednou ročně

11b) Pokud NE: Proč se tématu nevěnujete?

- a) Nedostatečné vybavení dílny
- b) Chybí náměty
- c) Téma mě nezajímá
- d) Jiné důvody: _____

12) Náměty používané ve výuce mají charakter?

Národní 1 2 3 4 5 Místní

13) Jsou témata lidových tradic a řemesel u žáků oblíbená?

Velmi oblíbená 1 2 3 4 5 Neoblíbená

14) Jaké materiály, při výuce Praktických činností nejčastěji používáte? (Můžete označit více možností)

- a) Dřevo
- b) Plasty
- c) Papír
- d) Kov
- e) Kombinace různých materiálů
- f) Jiné (doplňte): _____

15) Jsou materiály pro výuku dostupné?

Zcela dostupné 1 2 3 4 5 Nedostupné

16) Materiál pro výuku nejčastěji zajišťuje?

- a) Výhradně škola
- b) Škola nebo vyučující za cílené finanční podpory rodičů žáků
- c) Žáci si materiál obstarávají sami

17) Jaký druh materiálu mají podle Vašeho názoru žáci nejraději? (Můžete označit více možností)

- a) Dřevo
- b) Plasty
- c) Papír
- d) Kov
- e) Kombinace různých materiálů
- f) Jiné (doplňte): _____

18) Co Vás při návrzích výrobků do Praktických činností nejvíce limituje? (Prosím, označte pouze dvě možnosti)

- a) Vybavení dílny
- b) Cena materiálu
- c) Výrobní čas – nedostatečná hodinová dotace
- d) Žáci – jejich kázeň, šikovnost – s přihlédnutím k BOZP
- e) Jiné: _____

Děkuji za Váš čas.

Anotace

Jméno a příjmení:	Robert Riedl
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy Pedagogické fakulty UP
Vedoucí práce	Mgr. Martin Havelka, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Lidové zvyky, tradice a řemesla v regionu Prostějov ve výuce Praktických činností na ZŠ
Název v angličtině:	Folk customs, traditions and crafts of the region Prostejov in practical activities to teach elementary school
Anotace práce:	<p>Práce popisuje lidové zvyky, řemesla a tradice v regionu Prostějova. Shrnuje typické zvyky a řemesla a navrhuje jejich začlenění do výuky obecně technického předmětu Praktické činnosti. Pozornost je zaměřena mimo jiné na současná řemesla a osobnosti v regionu.</p> <p>Práce obsahuje průzkum zaměřený na míru uplatnění tématu řemesel a tradic ve výuce v hodinách Praktických činností. V práci jsou vypracovány náměty pro začlenění lidových zvyků, tradic a řemesel do výuky. Dále práce shrnuje možnosti studia řemeslných oborů v Olomouckém kraji.</p>
Klíčová slova:	Lidové zvyky, tradice, řemesla, region Prostějov
Anotace v angličtině:	<p>The Bachelor thesis describes folkways, handicrafts and traditions of Prostějov region. There are summarized typical customs and suggested their integration into the generally technical subject Practical activities. The study is focused also on contemporary handicrafts and regional celebrities.</p> <p>The study includes survey focused on intensity of handcraft topic use in the technical subject Practical studies. There are</p>

	introduced suggestions for integration of folkways, traditions and handicrafts into the teaching. The study summarized possibilities of handcraft studying in the Olomouc region.
Klíčová slova v angličtině:	Folk customs, traditions, crafts, region Prostějov
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Dotazník
Rozsah práce:	64 normostran
Jazyk práce:	Český jazyk - CZ